

Ціна 1 крб.

Ярослав ГАШЕК

Жертва лотереї

**Відсканував
і опрацював
Анатолій
МИКОЛАЄНКО
(barsikot)**

peres-ua.

peres-ua.

Ярослав ГАШЕК

ЖЕРТВА ЛОТЕРЕЇ

ІЛЮСТРАЦІЇ В. ГРИГОР'ЄВА

«РАДЯНСЬКА УКРАЇНА»
1952

Жертва лотереї

Переклав

Остан ВИШНЯ

Коли б пан Касавдула мав ворогів, можливо, що до певної міри можна було б і виправдати те, що трапалося.

А от же хтось узнав та й роздзвонив скрізь, що пан Касавдула виграв у лотерею найбільший ви-граш — 700.000 корон.

Це не дуже приємно вразило пана Касавдулу.

По-перше, тому, що він не виграв і двох корон, а по-друге, що ніяких ворогів він не мав.

Жив він з кожним у згоді та злагоді, і дуже вже було просто некрасиво, що отаке про нього вигадали.

Наслідки були страшні.

Перший бій одбувся на квартирі в його наре-ченої.

Зустріли його там з шоколадом, а його майбут-ній тесть уже ледве на ногах тримався, частково з радощів, частково від двох пляшок вина, які він ви-хилив через таку знаменну подію.

І не встиг пан Касавдула ще й отямитися, як уже вся сім'я розгорнула перед ним новий план но-вого життя, яким вони житимуть далі.

Пан Підбабачек, його тесть, уже знав про чудесний шматок землі, де вони розплоджуватимуть сріблястих кроликів.

Марія, ця скромна Марія, почала лопотіти щось про машину і про те, як вони нелегально перевозитимуть брюссельське мереживо.

Пані Підбабачек одвела здивованого пана Касавдулу вбік і вимагала від нього купити оптовий галантерейний магазин.

Одночасно Карел, 15-літній гімназист, непомітно сунув йому в руку папірця, де було написано: «Купіть мені, будь ласка, мотоцикла. Я вже його собі намітив».

Пан Касавдула одразу ж пригадав, що недавно читав, як десь у Швейцарії,— ні сіло, ні впало,— збожеволіла одна родина, й почав, вимушено усміхаючись, задкувати до дверей, вигукуючи:

— Все вам куплю! Все! Заспокойтеся. Матимете все!

Якось йому пощастило, при радісних вигуках, потрапити в двері, блискавично висмикнути ключа й замкнути нещасну родину на два повороти й ударити на станцію швидкої допомоги, де йому сказали, що це буде або параноя прекокс, або... шизофренія, і поїхали туди з відділенням пожежників і гамівною сорочкою.

Там їм довелося, після запеклого бою, витягати кожного члена сім'ї через вікно й нести сходами вниз, причім кожний з них, мов різаний, горлав:

— Виграв 700.000 корон!

— Хочу сріблястих кроликів!

— Я хочу оптовий галантерейний магазин!

— Я вже намітив собі мотоцикла!

— Хочу перевозити брюссельське мереживо! Нелегально!

І пішли про пана Касавдулу поговори, що от, мовляв, як виграв 700.000 корон, зразу ж запроторив всю родину своєї нареченої в божевільню, щоб не одружитися. Про все це він довідався від двірника, як повертався опівночі додому. Дав йому за це, як і завжди давав, 20 гелерів і зразу ж ясно почув:

— Скупиндя!

Пан Касавдула обурився, бо дав, мовляв, йому 20 гелерів, а ніяк не 10,— хай пан двірник краще подивиться.

Але двірник одрізав:

— Вигравши 700.000 корон, можна давати й по короні! Руки загребуші! Видно пана по халявах! Ну, птиця! Благородство яке: швендяти за дівчиною 5 літ, а потім, як виграв 700.000 корон, запроторити всю сім'ю в божевільню, щоб з якоюсь графінею одружитися?!

Пан Касавдула впав перед двірником навколішки й благав його, щоб він іще раз те ж саме проказав.

Двірник з переляку — навдъори...

І по всьому дому пустив чутку, що пан Касавдула збожеволів з виграшу.

На другий день пан Касавдула перебрався на нову квартиру, на другий кінець міста...

Візник називав його «пан граф» і вимагав за перевозку ліжка, стола, шафи, дивана, двох стільців і дзеркала — 600 корон.

Доторгувались аж до 40 корон, і візник внизу заявив грубникові, що ці 40 корон дасть на «мати-

цю»¹, коли цей мільйонер таке ніщо, але зараз же програв їх у карти.

Другого дня пан Касавдула одержав 60 листів, в яких різні товариства повідомляли, що його, Касавдулу, обрали фундатором й одночасно кожне з цих товариств вимагало 200 корон фундаторського членського внеску.

Того ж дня він вигнав з квартири 15 удів і сиріт, які вимагали в нього грошей для квартплати, і спутив із сходів дуже нахабного інваліда, що прийшов до нього по гроші на нову шарманку, причому погрожував лупнути його дерев'яною ногою.

Розлютована від цього всього юрба повибивала йому вікна, а на другий день один із журналів надрукував статтю: «Безсердечність мільйонера».

Виштовхнули його на вулицю.

У під'їзді він налетів на якогось чоловічину, який почав його умовляти, щоб він оті 700.000 корон поклав у нове акційне підприємство для виробу патентованих оздоровчих зубочисток.

Але з «акціонера» був і неабиякий боксер, бо коли пан Касавдула відмовив, той посадив йому синяка під оком.

Вискочив пан Касавдула на вулицю і пішов до Стромівки², не помічаючи, що за ним іде довгий, виснажений юнак з ексцентричним виразом на обличчі і з якоюсь торбою під пахвою.

Підійшов юнак до пана Касавдули і милим, ніжним голосом сказав, що він таки дуже, посправжньому радий, коли тут зустрічає відомого мецената, пана Касавдулу.

¹ Благодійне товариство

² Район міста.

— Я тільки хвилиночку,— вів юнак далі, виймаючи з торби якісь папери.— Я вже деякий час працюю над відродженням чеського красного письменства. Дозвольте мені, оскільки я певний, що єдиний ви мене зрозумієте, прочитати вам мої вірші.

Юнак притиснув пана Касавдулу до лави й почав читати:

Над горами в небі в падінні лавин:
Гарні й красиві гібриди ідуть.
Тривогою гнівних плодів до хмарин,
Дияволи чорта в обіймах несуть.
Упадків і зрушень метелиці час.
Крайності крутить солодкий канкан.
Сильну присягу сідлає Пегас.
Кривавить сметану у могікан.

— Потім,— даючи панові Касавдулі понюхати нашатирю,— я прочитаю ще вам і цей уривок:

Ми зробили підкопи під фортеці,
Коли поїдеш, мила, ти з весілля!

— Це на зразок народних пісень,— говорив юнак, знову даючи понюхати нашатирю панові Касавдулі.— А особливо рекомендую вам вірша:

Груша на полі широкім стояла.
Буря її геть усю поламала.
Яблуня там розцвітати вже стала.
Стояла, стояла і раптом упала.
Черешня тепер тут росте...

— Це має глибоку вагу,— пояснював він, роблячи панові Касавдулі штучне дихання.— Це все значить, що все безперервно змінюється.

— Де це ми? — спитав мученик.

— Ви в надійних руках,— одповів юнак м'яким голосом,— я прийшов вас просити, щоб ви видали власним накладом, благородний пане, збірку моїх віршів, що їхні зразки я дозволив собі тут прочитати...

Пан Касавдула ошелешив його кулаком і тікати.

Невідомо, де він блукав, але вранці був уже вдома і дивився з вікна, як на вулиці юрмиться народ, як ломиться в двері з диким галасом:

— Милостивий пане! Згляньтеся над нами! У нас удома самі тільки голі стіни!

Поліцаї розганяли все нові й нові юрми прохачів.

Двері в його квартирі почали загрозово тріщати...

Аж ось із-за натовпу виткнулася постать учорашнього поета.

Пан Касавдула вискочив на вікно й стрибнув з першого поверху.

Впав на поліцаїв, які саме держали якогось підозрілого інваліда, який горлав угору, що йому треба 50 корон і він почне нове життя.

Підвели пана Касавдулу на ноги.

Поліцаї підозріло один на одного подивились, і старший з них сказав, взявши пана Касавдулу за плече:

— Іменем закону я вас заарештовую за порушення закону!

За годину грюкнули за паном Касавдулою двері суду.

До 11 год. 30 хв. пан Касавдула поводив себе апатично.

Навіть радий був, що його не турбують.

Але перед дванадцятою годиною підійшов до нього наглядач і сказав:

— Адже ж правда, що ви харчуватиметеся власним коштом? Ви ж виграли?

Пан Касавдула дико зареготав, присів, почав лазити по підлозі й укусив наглядача за литку.

І от знову зустрівся пан Касавдула в психіатричній лікарні з колишнім майбутнім паном тестем, паном Підбабачеком, який його вже не впізнав.

Пан Підбабачек гадає, що він у кролятник, а коли біля нього стоїть рачки пан Касавдула, пан Підбабачек гладить його по спині й соває йому в рота шматок згорнутого паперу, замість качана,— гадаючи, що це один із його сріблястих кроликів.

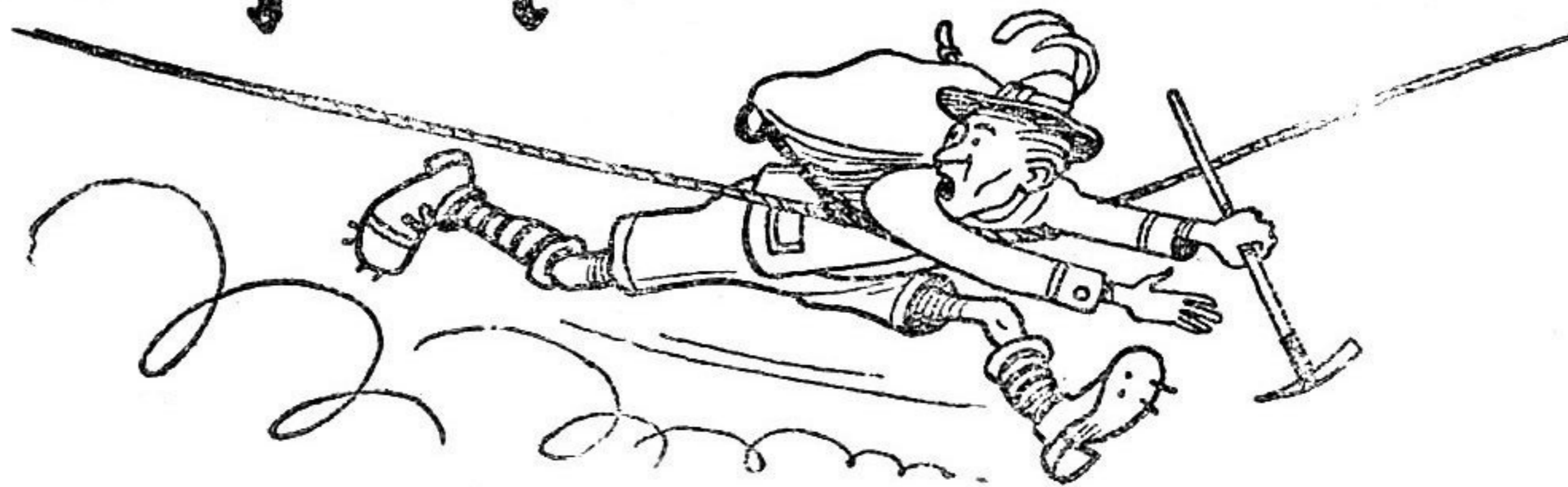

peres-ua.

peres-ua.

Марафонський біг

Якраз саме перед війною, блукаючи туристом по Угорщині, я прийшов одного разу у маленьке містечко Великий Каніж, де знайшов пивний завод, що варив пиво з чеського солоду, сто двадцять метрів старої стіни і могилу якогось турецького візира з тої доби, коли Великий Каніж, обложений наймитами принца Євгена Савойського, був резиденцією візира. Маленький абат, як прозивали цього різника, так влучно бив по місту, що одна з гранат одірвала голову турецькому візиреві, тюрбан з якої і досі зберігається в міському музеї. Я боюсь, що з тим тюрбаном робиться таке саме мошенство, як на моїй батьківщині з язиком святого Яна Непомука: дуже вже свіжим показують того язика! Там-таки в музеї я бачив кістки верблюда, на якому подорожував великий візир. Тут уже ніяк не можна приховати свого мошенства. Це були просто зафарбовані ребра молодого баранчика. Більше нічого, що привертало б увагу туриста, я там не знайшов. На вулицях повнісінько пилуки, на околиці, де про-

стяглися городи, хмарами літають комарі. За тиждень до мого приїзду якраз закінчилася сесія окружного суду, яка розглянула вісім карних справ, зв'язаних з убивствами, і тридцять два великих мошенства. Це свідчило, що і це місто затопила хвиля культури.

У міському саду кусалися комарі. В ресторані за містом п'яні офіцери безперервно замовляли циганам одну й ту ж пісню: «Урам, урам, біро урам! (Пане, пане, пане суддя!)». Дурна й огидна пісня!

У такому місті ви недовго затримаєтеся. Мені пощастило знайти гостиницю, де, видимо, зібралися на з'їзд блощиці з усього міста Великий Каніж і його околиць. Кімната не виділялася елегантною обстановкою. В ній було все, включно до корита прати білизну, бачки для сміття й раковина, що заміняла умивальник.

На другий день, гуляючи по парку, я познайомився з одною дівчиною з чиновницької родини. Я відрекомендувався їй, як мільйонер, що знічев'я подорожує пішки по Європі. Моє ім'я вона, напевне, вже чула: Гордон Беннет.

Вона зраділа, що я трохи розмовляю по-угорськи. Я дозволив запросити себе на вечерю, а якусь жінку з їхнього дому я послав у свою гостиницю, щоб вона принесла мій альпіністський мішок з брудною білизною.

Батько дівчини виявився великим добряком, мати — дуже довірливим створінням. У них були біля села Ваші свої виноградники, а дядько дівчини був власником винних погребів; очевидно, через таких родичів, у них у домі було досить путнього вина.

Перш ніж я сп'янів, я обіцяв їм, що візьму їхню доньку Етельку заміж, тільки-но обійду довкола земної кулі.

Пізніше, коли мене охопив запальний настрій, я заприсягся перед портретами її дідуся й бабусі, що жодний з угорських королів не мав такої прекрасної вілли, яку я збудую для своєї Етельки на березі Балатонського озера. Потім її батько обіцяв своїй родині, що завтра він візьме відпустку з місця роботи і піде зо мною пішки через Угорщину до Туреччини, щоб не загубити мене.

Цього вечора вони чудесно мене пригостили і поклали в ліжку.

Я прокинувся перед полуднем і почув у сусідніх кімнатах незвичайний шум. Там щось перекидали, відчиняли й зачиняли якісь ящики. Я пролежав у ліжку доти, доки мені не постукали. До кімнати ввійшов батько моєї нареченої Етельки.

— Пане Гордон Беннет, — сказав він, — усе вже приготоване, все в порядку. Доктор довго мене оглядав і, кінець кінцем, мусив був підписати мені двомісячну відпустку. Папери вже в мене. Жінки приготували нам білизну, спортивні костюми, тепер вони смажать нам на дорогу курчата, завтра вранці ми вирушимо в дорогу через Угорщину в Туреччину. Яким шляхом, ви гадаєте, ми вирушимо в Туреччину?

Я міркував деякий час.

— Ми переїдемо через Босфор в Малу Азію, пройдемо її всю і через Месопотамію рушимо на Персію. Переберемося через Гімалаї й опинимося в Індії. А потім через Китай, Корею, Камчатку, Берінгову протоку до Північної Америки, звідти у

Південну Америку і в Патагонію. З Патагонії ми переїдемо до Австралії, а з Австралії до Південної Африки. Вийдемо на мисі Доброї Надії і підемо на Північ, перейдемо всю Африку до самісінького Марокко. Потім переїдемо до Франції. Ну, а з Франції через Швейцарію і Тіроль, Штірію ми прийдемо знову у Великий Каніж. Ну, а коли вам сподобається, ми можемо три дні відпочити і знову йти в напрямку до Ісландії, північного полюса і через Сибір повернутися додому. Чи бажали б ви побачити Мадагаскар?

Він почував за вухом і сказав непевним голосом:

— Це, здається, одно з найбільших озер у Австралії?

Я кивнув головою й одповів:

— Одно з найбільших і найглибших, але висихає регулярно через кожні п'ять тисяч літ.

В товаристві Етельки я також провів кілька щасливих годин у садку. В перерві між поцілунками я міркував про те, як би непомітно зникнути з цього дому. В найгіршому випадку взавтра, тільки-но ми вийдемо з міста, я скину мішок і кинуся в Балатон.

Географічні знання Етельки були ще туманнішими, ніж знання її батька. Батько, принаймні, не забув, що Африка — це частина світу, а не озеро.

Коли я поділився з цією ніжною дитиною своїми планами подорожі, то переконався, що вона не має ніякого уявлення про Австралію, Індію, Корею і Камчатку. Так, вона справді не мала уявлення про світ. Вона взагалі знала менше, ніж старий Геродот, який хоч і не знав усього, що знаємо ми, проте здогадувався, що, крім Греції, є ще й інші країни.

Час між обідом і вечерею промайнув дуже швидко, заповнений всілякими обіцянками. Я обіцяв привезти їй опудало індійського слона, шкіри всіх гадюк, географічний атлас Андре, скроні мешканців Полінезії, індійські скальпи, діаманти з мису Доброї Надії, рубіни з гори Кіліманджаро, золоті ланцюги з Перу й Чілі, дах з палацу Далай Лами в Тібеті, скляне око японського Мікадо, двох живих китайців та ескімосів і цілу родину людоджерів із Замбезі та ін.

Вона, бідненька, була щаслива і ставила мені найнаївніші запитання. Між іншим, запитала, чи в порядку міський водогін на Новій Зеландії (річ у тім, що тиждень тому у Великім Канежі трапилася велика неприємність з водогоном).

— Ви гадаєте, що я не знаю, куди пливе Камчатка? — по-дитячому запитала вона.

Докладна розмова з нею вже вилетіла в мене з голови, але я можу заприсягтися, що, коли б на моїм місці був найспокійніший учитель географії, він би задушив її негайно.

Вечеря проминула урочисто. Це була прощальна вечеря пана Чендеша з родиною. Можу вас запевнити, що про свої багатства я говорив мало і тільки між іншим зауважив:

— Якби я був у сто разів багатшим, то й тоді я не зміг би купити це щастя, що я його випадково зустрів.

Їх дуже здивували мої подрані черевики. Я запевнив їх, що вони зроблені з крокодилячої шкіри, яку я зідрав з убитого мною крокодила на річці Нілі. Це є кращий доказ того, що й крокодиляча шкіра дереться. Яке смішне запевнення вчених, що крокодилячу шкіру не можна зносити!

— Чудно, — говорив я, показуючи на латки у своєму пальті, — аристократичні дами туристського клубу в Англії не можуть залатати пальта, яке випадково подралося, адже я десятки разів обійшов пішки всеньку Англію.

«Хоч би мене вигнали звідси, — думав я, з острахом спостерігаючи, як уся родина ловить кожне моє слово і вірить усьому, що я говорю, — або хоча б послали по поліцію».

А вони і далі ставили мені різні запитання:

— Чи живі ваші батьки?

— Батько, — відповідав я, — прочитавши роман Жюль Верна «З гармати на місяць», взявся здійснити цей жахливий план божевільного. Він приготував ракету, закупорив себе в неї, а потім наказав вистрелити нею з гармати в напрямку до місяця. Відтоді минуло вісім років. і він досі не повернувся. Ми не маємо про нього ніяких вістей. Мати об'їхала на своїй яхті, розшукуючи його, всі моря і досі не знайшла.

«Ну тепер уже мене напевне одведуть у поліцію», — подумав я. Але замість цього Етелька мене запитала:

— Чи нема у вас сестрички?

— Сестра моя вийшла за американського президента, але, на жаль, вона з ним нещаслива, бо закохалася в знаменитого співака Карузо, якому купила віллу на Суматрі і ферму розплоджувати тигрів та ягуарів.

«Ну тепер мене напевне викинуть», — подумав я.

— У кожного свої турботи, — сказала пані Чендеш, дивлячись на мене теплим материнським поглядом, — у кожній родині щось таке та єсть.

— Чи є у вас брат?

— Брат у мене дивовижна людина. Він пороздавав усе своє багатюще майно і тепер працює простим конторником у банку.

«Ну, тепер держись, Гордон Беннет!» — сказав я упевнено сам собі.

— А куди ви поїдете з Етелькою, коли ми повернемося з подорожі і коли ви з нею оженитесь? — запитав мене Чендеш.

— У Занзібар і в Аравію, — відповів я. — В Італії велика спека, крім того араби дуже гостинний народ. — Потім я переконав їх, що в Сахарі давно вирости ліси, гадаючи, що після цього пан Чендеш підведеться, торохне мене по голові, і мене зразу одведуть до лікарні. Замість цього я заснув на стільці, і мене обережно покладали в ліжко.

Рано-вранці мене розбудив пан Чендеш. Він був зовсім готовий, і його обрюзгла низенька постать здавалася чудною в туристському вбранні. Після кави, під час якої пані Чендеш і Етелька не плакали, а ревом ревіли, ми вийшли з дому на сошу в напрямку до міста Балатон.

Безупинно плачучи й приказуючи, вони проводжали нас.

— Ти наглядай за паном Гордоном Беннетом, — напучувала його під час розлуки пані Чендеш.

Нарешті ми залишилися самі.

Перед нами розляглася долина Балатонського озера, біла, вкрита пилюгою дорога простяглася без краю вдаль. На шовковицях, що росли обабіч дороги, теж пилюга, а спалена сонцем трава навівала сум. Я обмірковував план утечі.

— Ви хороший ходак? — запитав я пана Чендеша.

— Знаменитий, — відповів той. — Колись я брав участь у змаганнях в клубі легкої атлетики.

Я прикусив собі губу. Ми вийшли на невеличкий пагорбок, за яким дорога пішла вниз. Не роздумуючись, я кинувся бігти. Пан Чендеш за мною.

— Я вас розумію, пане Гордоне Беннет! Хто з нас буде швидше в Балатоні? Біг на сорок кілометрів! — крикнув він мені.

Він чимчикував за мною. Я пробіг приблизно десять кілометрів, стрибками по десять метрів одразу. На дванадцятому кілометрі, за Мезолягом, він майже догнав мене і біг біля мене. На п'ятнадцятому кілометрі я був спереду нього всього на п'ятдесят метрів, і ця відстань коло Будофала зменшилася до п'яти. Так ми бігли один біля одного двадцять два кілометри, а в Капотфальві, на тридцятому кілометрі, я загубив його з очей. Мої сили були зовсім вичерпані. Я трохи перепочив і побіг далі. Але на повороті дороги я побачив знову Чендеша, а за ним приблизно на сто метрів бігла якась людина. Оддалік бігло ще кілька чоловіка. Я нічого не міг зрозуміти і почав хвилюватися.

Однак я мчав уперед. Біля мене проїхав мотоцикл, в якому сиділа людина і тримала в руці прапора. Вона махнула мені дружньо рукою й запитала:

— Ви якого кольору?

Я не відповів і помчав далі.

На тридцять восьмому кілометрі я побачив, що людина, яка бігла за Чендешом, випередила його і наздоганяє мене.

Я зібрав останні сили, і, сопучи, як паровик, ускочив у передні вулиці Балатона.

Величезний натовп вітав мене біля сорокового кілометра радісним ревищем, оркестр загравав похідний марш.

Я налетів на простягнуту через вулицю вірвовку і трохи було не розквасив собі носа. Мене підхопили, сфотографували, радісний натовп підкинув мене в повітря і відніс у гостиницю.

Я не міг говорити. Мене однесли у ванну. Потім за мною принесли ту людину, що наздоганяла мене на тридцять восьмим кілометрі. Через п'ять хвилин принесли пана Чендеша з висолопленим язиком, — він ласкаво посміхався. Він був третім.

На наше нещастя, клуб легкої атлетики Великого Канежа улаштував того дня марафонський біг «Каніж — Балатон».

Це з'ясувалося зразу ж. Спочатку нас хотіли лінчувати. Але, кінець кінцем, жандарми вивели нас з міста і заборонили туди повертатися.

Пана Чендеша я позбувся тільки в Албанії, де на нас напали розбійники. Я сказав їм, що пан Чендеш — відомий мільйонер, і вони дістануть за нього великий викуп. Вони повели його в гори, а у мене в подяку забрали мішок з брудною білизною.

Цілком природно, що про долю пана Чендеша я нічого не знаю і уникаю вести листування з його нещасною родиною у Великім Канежі.

Добродій Рамзелик

Було це не в Радянському Союзі.

Коли я познайомився з паном Рамзеликом, він, пан Рамзелик, взагалі не знав, що я був в СРСР. Про те, що я був комісаром, він аж ніяк не гадав, і мої сірі очі викликали у нього повне довір'я. Познайомилися ми з ним, коли я вийшов з поїзда на маленькій зупинці в лісі і запитав у пана Рамзелика, де тут шлях на Баланів.

Пан Рамзелик поволі підвів голову й промовив:
— Я з Баланова.

Була спека, ми з паном Рамзеликом посідали в холодку. Швидко мені була відома його національність, а за півгодини ми вже потоваришували.

Ще за півгодини він запросив мене до своєї дачі. Ми пішли.

— Для моєї старої це буде несподіванка, що я її не дочекався. Правду казавши, нічого ще тут такого не траплялося, та хіба знаєш... Ось у мене гойдається золотий ланцюжок, на голові в мене циліндр, здаля одразу видно, що я не проста людина. Та й усі знають, що тут у мене дача. Єдина дача в Баланові, тому я ніколи не ходжу лісом сам.

Небезпечно, знаєте. От через те я наказую дружині завжди мене зустрічати. Якби вона не прийшла, а ви випадково не йшли на Баланів, я б залишився на станції. О, я б їй тоді натворив. За годину йде поїзд на Ілове. Я б купив квитка до Ілового. Там би пішов на пошту й ударив би телеграму: «Стара, я в Іловому». А потім до шинку та й сидів би там, аж доки не приїхала б вона за мною.

— А як ваша пані дружина? Ви не боїтеся, що на неї хтось нападе?

— Та що ви,— посміхнувся пан Рамзелик. — Ну, хто зверне увагу на якусь там бабу? Баба — там, баба — тут. А потім вона хитрюща: вийде в ліс о 4 годині ранку, — ніби по гриби. А ті гриби зовсім нам непотрібні, бо в нас і дача, і порося, і дві кози, на кілька тисяч одежі, сила білизни, золота, срібла. Є в нас і земля, кури... А сама тільки дача: прекрасно побудована, з верандою. З одного боку кімната з кухнею і з другого боку кімната з кухнею. На дачі в нас живе квартирантка. Вона дуже бідна, а проте жінка порядна і розуміється на пристойному поводженні. Прийде до мене в шевську майстерню і чемненько звертається:

— Пане-хазяїну, будьте настільки ласкаві, зшийте мені оці гусячі пера!

Приходить до дружини:

— Пані-хазяйко, от вам кілька яєчок, покуштуйте!

І взагалі люди тут чемні. Людину, приміром, із Праги зразу помітно, і тутешні пожильці її дуже поважають. Тут — сама біднота. Людині заздять, що вона з Голешовець, що багато в житті бачила хорошого, що має власну дачу. Вони знають, що,

коли б я цю дачу продав, ми з дружиною до смерті прожили б, пальцем не ворухнувши. Тридцять тисяч одержав би напевно. Але якби ці гроші були в такій ціні, як колись... А хто в цьому винен? Соціалісти! От якби їх не було! Людина б собі жила та тільки смажені курчата їла! І смажені, і варені, і печені! Так вони не дають! Об'єдналися з селянством, за яйце просять п'ятдесят гелерів, за все тобі треба платити,— за каву, за оцет, за кожну дрібницю. Зникла доброчинність! А де любов до ближніх? Сироту ніхто не візьме вигодувати. На буржуїв тільки плюють. А хто взяв вигодувати сирітку, що її покинула повія, яка працювала в селянина Гомпенза? Хто це зробив — член хліборобської партії чи соціаліст? Ні той, ні той цього не зробив. Зробив це буржуї, домовласник. Це зробив я, буржуї Рамзелик! Я приголубив сироту. Учу його робити й приказую: «Не для мене ти це робиш, а робиш ти це для себе!.. Працюй! Подивися на мене. Довічно я з тобою не буду. Подивися на мою стареньку, на пані хазяйку Рамзеликову. Вона теж не віки тут вікуватиме. А через те слухайся, будь чемним, носи воду, паси кози, збирай у лісі дрова, носи траву. Для себе це робиш! Хіба з цього для мене є якась користь? Я б міг найняти наймита, заплатити йому якихось там десять-двадцять золотих. Це для мене ніщо. А що б тоді ти робив? Ти б загинув у бруді, утопився б у хвилях соціалізму. Все ти робиш для себе. Подивись. Дача в мене, як палац, в хліві свиня, дві кози. Доглядай за ними як слід! Виростеш, змужнієш, мужчиною будеш. Не забутишся на світі! Але доброчинності, шановний пане, робити не слід. Ви гадаєте, що Лойза вдячний і за любов платить любов'ю? Він — ледар. Коли я його

буджу о 4 годині, щоб ішов по гриби, він плаче. Об 11 годині вечора він іще б їв. Він хоче лягати на повний шлунок. Аж ніяк не додержується гігієни та до того ще й з примхами. Наша картопелька вже йому, бачите, набридла. Така картопелька! Дружина додає до неї підливи, свіжих грибків, часничку! Ох же ж і картопелька! Я, любий пане, сам люблю картоплю до безтями. Через те вона в нас щодня. Не тому, що мені не можна чогось кращого їсти, ні! Не тому! А подошва — тридцять корон, а підметка — п'ять корон! Дві кози в хліві — молока вистачить! Грибів наносить Лойза. Палива не шкодуємо. Лойза дров наносить, запалить, нагріємо шлунок, й сирота нагріється біля нашої грубки. Хоч ми й з міста, а прокидаємося раненько. Разом із жайворонками, щоб хлопчисько брав приклад. Іноді я стрілку на годиннику піджену, щоб Лойза вийшов у ліс раніше. Розумієте, на світанку можна більше знайти грибів. Молодятам слід прокидатися разом з пташками. А я та моя дружина вже не пташки. Нам рано вставати не дуже вже корисно. Та це не біда. Потім ми ще трохи подрімаємо. Ми ж люди літні та до того ще й міські. Нахилитися нам дуже важко. А проте ми люди робочі. Старенька моя допомагає селянам у полі й у дворі. А іноді, замість себе, посилає Лойзу. Такий молоденький хлопчисько, — це не те, що стара. А він на нас ще й гнівається, дуже гнівається. Що ж! Доведеться його прогнати, дармоїда. А взимку він зовсім нічого не робить. А відповідаю за все я. Розледарничається, не розвинеться... Таке молоденьке тіло треба розвивати. А взимку цього я для нього зробити не маю змоги. Нам самим взимку нема чого робити. Кози доглядає квартирантка, і я її не питаю,

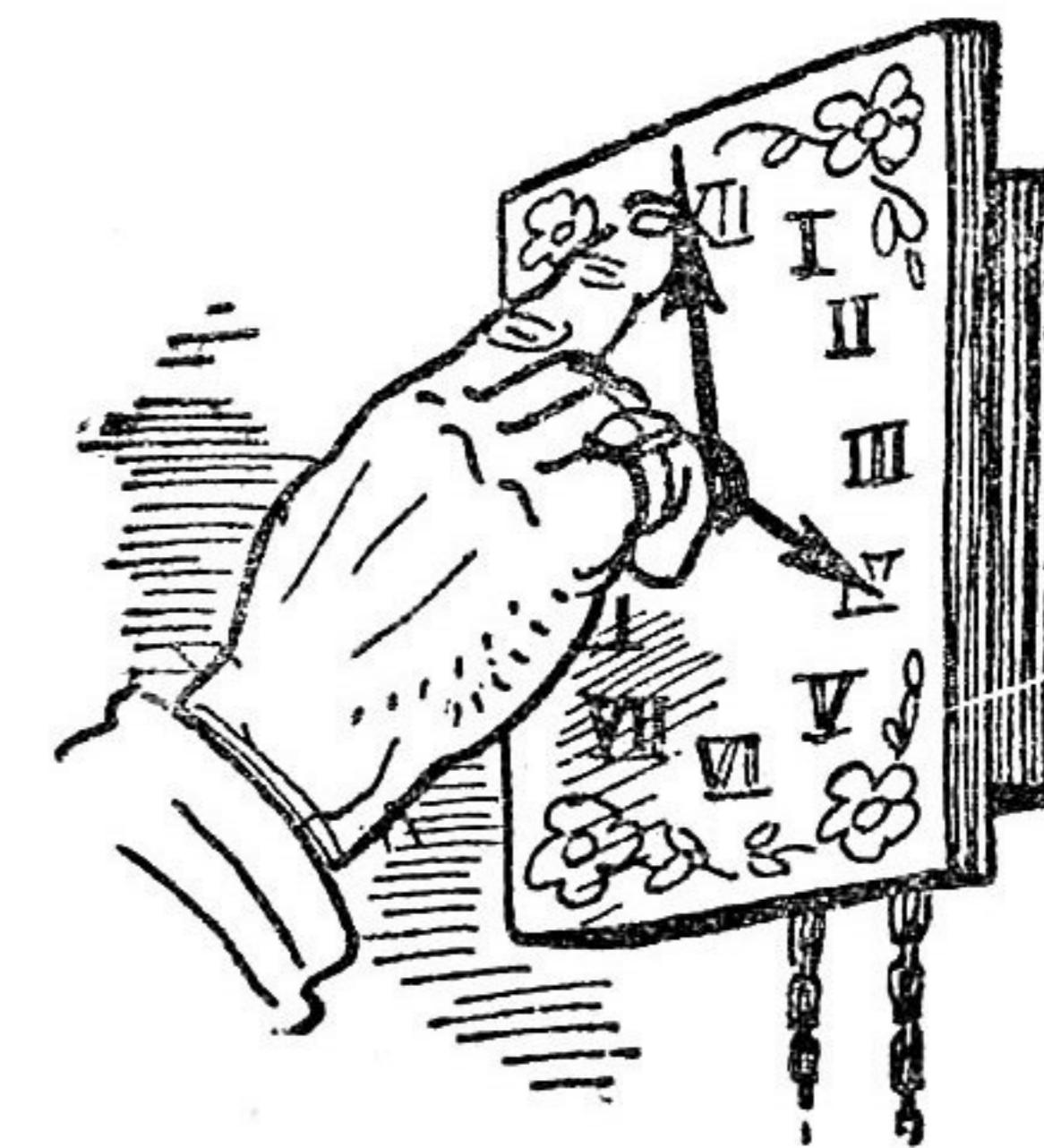
чи подобається їй це, чи ні. Іншої бо квартири все 'дно не знайде. Хай шанується, що ми здаємо їй дві кімнати. Розуміється, кожному хочеться жити краще, обмеблювати квартиру, купити піаніно, письмовий стіл, картини, але навіщо їй це! Хай буде в жінки сама квартира. Та їй ніколи й не снилося, що вона житиме на дачі.

Так ми дійшли до узлісся. Чудесне сільце з'явилося перед нами. Ніби маленькі палаци — будиночки. Пан Рамзелик махнув рукою й показав на один будиночок на другому кінці села.

— Ото моя дача! Такої дачі ні в кого тут нема!

Він уже забув, що запросив мене до себе, і потиснув мені руку. Ми попрощалися. Я залишився на узліссі і дивився вслід панові Рамзеликові. Я не бачив, як гоїдається в нього золотий ланцюжок, але його циліндр блищав чудесно.

Він зайшов за ріг, я пішов до ресторанчика. Приємно було відчувати, що я своїм товариством допоміг панові Рамзеликові — буржуєві й добродієві.

peres-ua.

peres-ua.

Нещасний випадок з котом

Одного разу пан Густоліс, сперечаючись із своїм сусідом Кричкою, сказав:

— Ваша партія — чудова партія... Як тільки їй пощастить врятувати від шибениці якогось грабіжника, вона одразу висуває його кандидатом в депутати.

Кричка на це відповів:

— Ми з вами, пане Густолісу, ще порахуємося!

Густоліс мав не тільки велике політичне передбачення, але й чорного кота, що завжди сидів на порозі його невеличкої крамнички. Цього кота любили всі відвідувачі і ставилися до нього з великою пошаною за його хорошу поведінку і за веселу вдачу. Нікому й на думку не спадало, що страшний ворог цієї чудової тварини живе поруч і що він ніхто інший, як Кричка, який після згаданої сварки на політичному ґрунті з Густолісом сказав своєму восьмилітньому синові Йосику:

— Пепичку! Як тільки ти побачиш оту чорну тварюку, наступи йому на хвоста!

Хіба є на світі хоч одна дитина, що відмовилася б виконати таке доручення?

Пепичек пішов у крамницю, наступив котові на хвоста та ще й обприскав його водою з рота.

Потім він утік. Спочатку кіт ніяк не міг зрозуміти, що це значить, але потім, відчувши біль, що його йому заподіяв хлопчак, і неприємність від холодної води, якою той обприскав його з рота, кіт прийшов до висновку, що вдруге він такого не дозволить і вживе проти цього заходів.

За свою мужню поведінку Пепичек дістав од батька в нагороду крейцар; крім того, батько обіцяв подарувати йому ще два крейцари, коли він і далі так робитиме. В коті Кричка вбачав усю ворожу партію і вважав, що, нашкодивши котові, він разом із тим шкодить майнові свого політичного ворога. Таким чином, Пепичек наступив на хвоста не котові, а всій ворожій політичній партії, і плював він не на kota, а на всіх прихильників цієї партії, що за її члена він уважав і чорного кота.

Пепичек весело пішов на новий політичний бій. Ось картина цієї боротьби.

Кіт лежить перед дверима й дрімає. Одначе це не так: він прикидається. В цьому йому ніхто не повинен дорікати, бо він не ходив до школи і не знає, що прикидатися — гріх.

Отже, кіт прикидається, і Пепичек знову наступає йому на хвоста й плює на голову. Раптом кіт чмихає, підстрибує й дряпає Пепичкові ногу. Потім стрибає йому на голову, дико нявчить, кусає його за вухо, зіскакує, урочисто задравши хвоста, тікає від хлопчака, що реве аж захлинається, і спокійно сідає на порозі в крамниці свого хазяїна, лагідно вуркочучи.

Коли Пепичек, обірваний і закривавлений, повернувся додому, Кричка закричав: «Нарешті я тебе впіймав, Густолісе!» — і повів Пепичка в поліцейний комісаріат, де поліцейський лікар, оглянувши хлопчика, склав протокола, а поліцейський комісар видав наказа заарештувати кота і передати його для ветеринарного огляду.

Двоє поліцаїв пішли виконувати наказа й заарештували кота іменем закону. Та оскільки кіт намагався втекти, поліцаї мусили були послати по спеціальний ящик, де вони й замкнули кота, що допустив перед цим одверте насильство над поліцаями, укусивши за палець одного з них. Крім того, чмиханням він наочно образив представників влади. Що саме він хотів цим сказати, залишилося невідомим.

Таким чином, кота привезли до ветеринарного відділу і поліцаї подали на нього такого рапорта:

«Коли ми по нього прийшли, він чмихав, дряпався й кусався. Ми примушені були, через його відчайдушний опір, замкнути його в ящик. Крім того, він намагався вирвати в нас револьвери...»

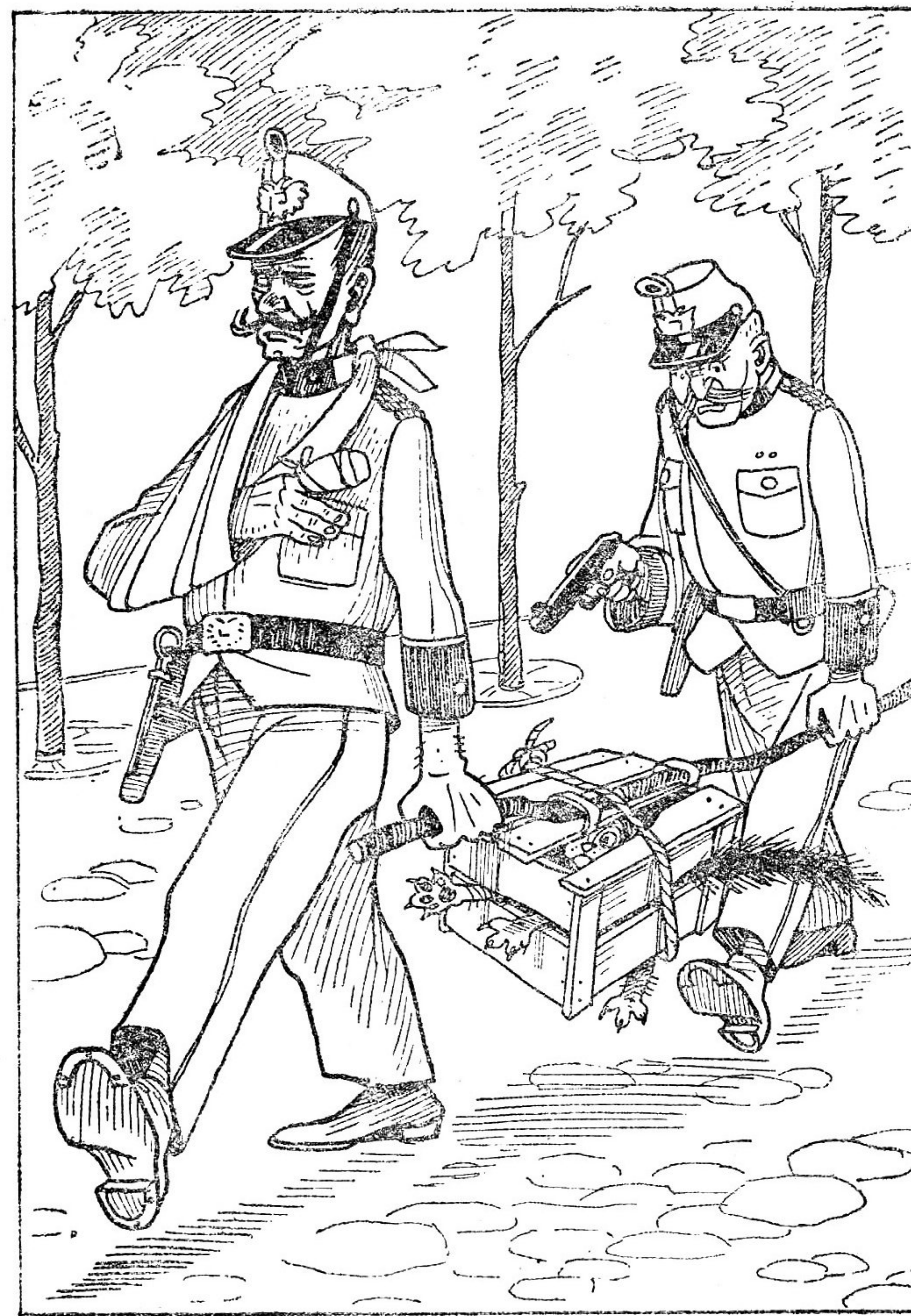
Протокола було підписано й надіслано до державного прокурора.

Прокуратура побачила в поведінці Густоліса злочин проти статті, що передбачає кару за недогляд за тваринами.

Його обвинувачувано, що кота не було прив'язано на цеп і він ходив без намордника.

Густоліс повинен був прив'язати кота, тим паче, що в місті відбувалися вибори, під час яких тварини можуть заразитися на сказ, сказитися.

Потім поміж Кричкою, батьком хлопчика, що на нього напав кіт, і Густолісом, власником чорного

кота, що напав на сина Крички, довгий час точилася ворожнеча на політичному ґрунті. Прокурор вважає за доведене, що Густолісів кіт учинив напад зловмисно, щоб якнайдужче покалічити сина свого політичного супротивника, що йому справді й пощастило зробити. А як, згідно з дійовим у Австрійській імперії законом від 8 січня 1801 року, кота належить вважати за особу божевільну, за яку відповідає своїм ім'ям і своїм життям її власник, то вся провина падає на Густоліса. Тим часом у ветеринарнім відділі було досліджено моральний і фізичний стан кота, і протоколи цього дослідження надійшли в розпорядження державного прокурора. Документи свідчили ось про що:

«Франтішек Густоліс № 2145/65

Досліджений має широкі кості, добре вгодований, але хворіє на запалення надкiсницi, так що його укуси небезпечні для життя.

З цих причин бажано, щоб дослідженого було знищено.

Д-р М. Кашпарек».

Державна прокуратура послала цього листа для виконання в поліційний комісаріат, де його було зареєстровано і додано до справи про Густоліса.

Тим часом кота повернули Густолісові. Несподівано о п'ятій годині ранку чотири поліцаї прийшли до нього додому, заарештували пана Густоліса і повели його з собою. У поліційній дільниці суворий поліцейський пристав досить похмуро почав допит:

— Ви — Франтішек Густоліс?

— Так точно, ваше благородіє!

В одного молоденького поліцає на очах забриніли сльози.

— Дайте сюди справу про Франтішека Густоліса і не хникайте!

Подали справу.

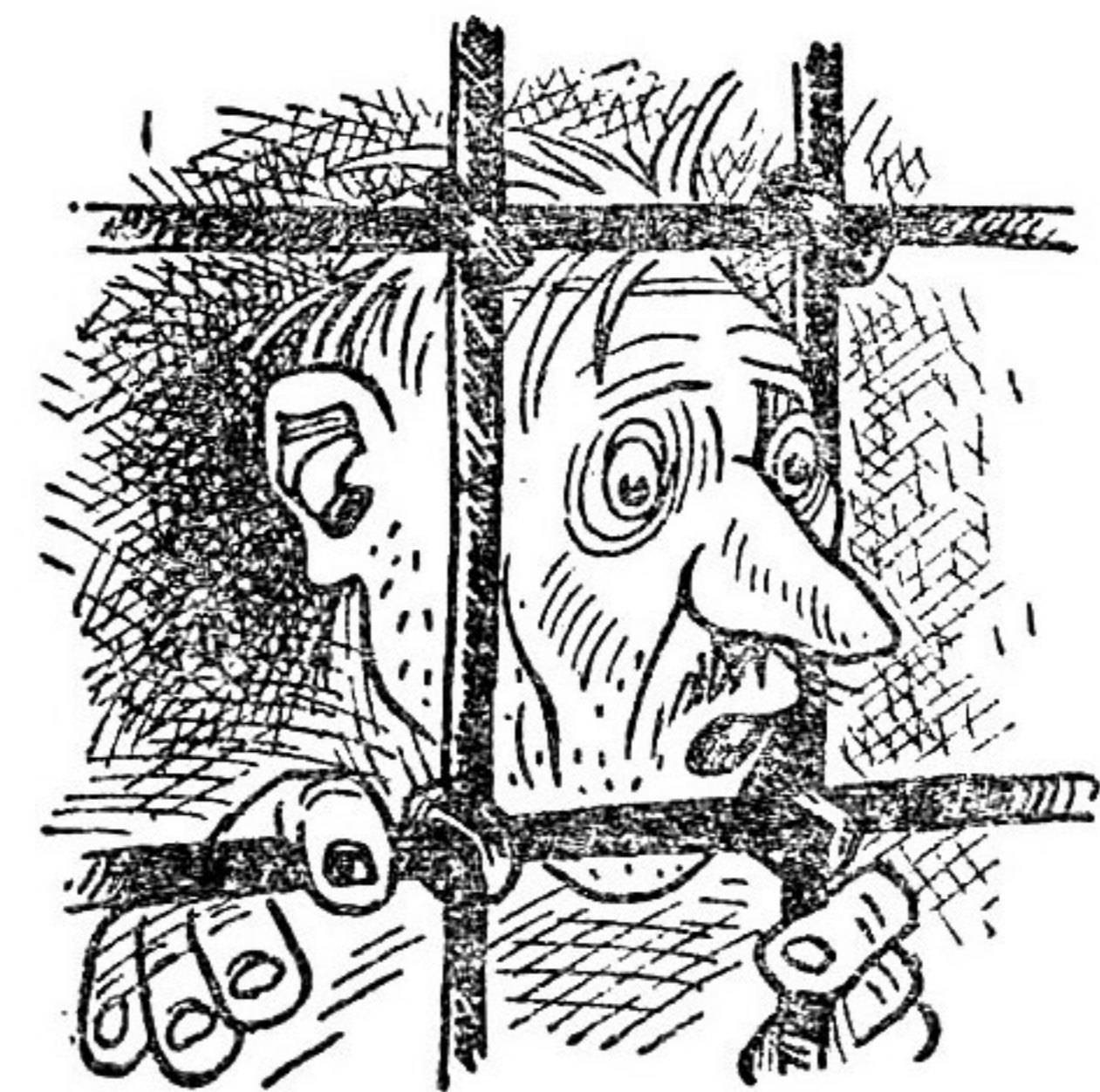
— Вислухайте наказу градоначальника, що торкається вас, Густолісе, від 15 червня 1911 року за № 275/289.

«Франтішека Густоліса, згідно з донесенням ветеринарного відділу за № 2145/65, належить негайно знищити. Проти такої постанови, згідно з законом про епідемії скотини ст. 5 від 12 лютого 1867 року, ніяких заперечень нема.

Градоначальник Вінієчка».

— Як бачите,— сказав нещасній людині поліцейський пристав,— постанови не скасовано. Напишіть ваше останнє розпорядження і не хникайте. Вас буде знищено, як тільки з Відня надійде підтвердження постанови і розпорядження про спосіб вашого знищення.

Мені самому цікаво: як виплутався Густоліс із цієї справи?

Австрійські митниці

Коли я був на екскурсії, трапилося зо мною під Дrajдьянами нещастя. Мене, коли я блукав навколо Дrajдьян, переїхав швидкий поїзд. Так він мене той поїзд потрощив, що минуло півтора року, поки мене в лікарні сяк-так виправили. Я мав на меті повернутися з екскурсії за чотири дні, а повернувся через вісімнадцять місяців з гаком.

Все в руках божих, але, крім божих рук, я потрапив ще й у руки лікарів.

Вигляд я мав жахливий. Що в мене залишилося мого власного, не знаю я й досі. Знаю тільки, що вісімнадцять лікарів і п'ятдесят два асистенти штучно мене складали. І склали, сказати, добре. Видали мені посвідку, з чого саме мене складено, щоб я міг жити, як інвалід. Посвідку цю було написано на чотирнадцяти сторінках.

Залишилося в мене шматочок мозку, якась частина шлунка, приблизно п'ятнадцять кілограмів мого власного м'яса, біля півлітра власної крові, решта все було чуже, крім серця, та й серце було зшито з мого власного й волового. Медична наука

тріумфувала. Зовні я був цілком штучний. Все це було в посвідці. Це був цікавий випадок, коли медична наука склала нову людину з окремих частин, як ото діти складають з кубиків цілі палаці.

Коли мене виписали з лікарні, я пішов поклонитися своїм останкам, похованим на центральному кладовищі, у відділі людських частин, що їх привозять із госпіталю, а потім пішов на вокзал і поїхав у Прагу, пишаючися з того, що ніхто з туристів ніколи не мав такої насолоди з екскурсії в таке прекрасне місто.

У Дечині ми мали перейти австрійську митницю і митний огляд. Коли принесли наш багаж, митники довго в ньому порпалися, один з чиновників пильно подивився на мене. Мій незвичайний вигляд людини, штучно складеної, справив на чиновника неабияке враження. Чиновник так дивився на мене, ніби я був щонайменше переносником сахарину. Вигляд, очевидно, був у мене, як у заядлого контрабандиста.

— А покажіть-но чемодана,— наказав мені чиновник,— і йдіть зо мною в канцелярію.

В канцелярії відкрили чемодана, оглянули все і нічого підозрілого не знайшли, але раптом побачили в чемодані посвідку з госпіталю в Дrajдьянах, підписану вісімнадцятьма професорами і п'ятдесят двома асистентами.

— Громадянине,— звернулися до мене чиновники, коли прочитали посвідку,— ходіть нагору до начальника, бо так ви не зможете виїхати до Австрії.

Начальник митниці — дуже порядний пан, але пильний щодо виконання своїх обов'язків. Прочитавши посвідку, він сказав:

— Насамперед, як записано в посвідці, задня частина скроні у вас замінена срібною пластинкою. Срібло це без проби, а через те маєте заплатити штраф — 12 корон; срібло — 120 грамів, за тарифом VI і тарифом VIIIв № § 946 митних правил. Ви свідомо мали намір перевезти срібло без проби, тому маєте заплатити штраф в потрібному розмірі, тобто $3 \times 12 = 36$ корон.

— Далі: мита за 120 грамів срібла (літери Б, ф, г від 1902 року) після урегулювання міжнародної угоди за один грам — 10 гелерів, тобто за 120 грамів — 12 корон.

— Потім у вас ліву стегнову кістку замінено кінською. Це ми вважатимемо за незаконний перевіз кісток. Цим ви завдаєте великої шкоди австрійській торгівлі тваринними кістками. Для чого у вас кінська кістка? Щоб ходити? Так і запишемо, що кінську кістку ви вживаєте для дрібного підприємства! Чи не так? Ви краще не заперечуйте, високоповажаний пане! Підприємство — чудесна річ, але в даний момент вона вам не дасть ніякої користі, бо ми накладаємо велике мито за таємний перевіз тваринних кісток у Австрію. Платіть 24 корони.

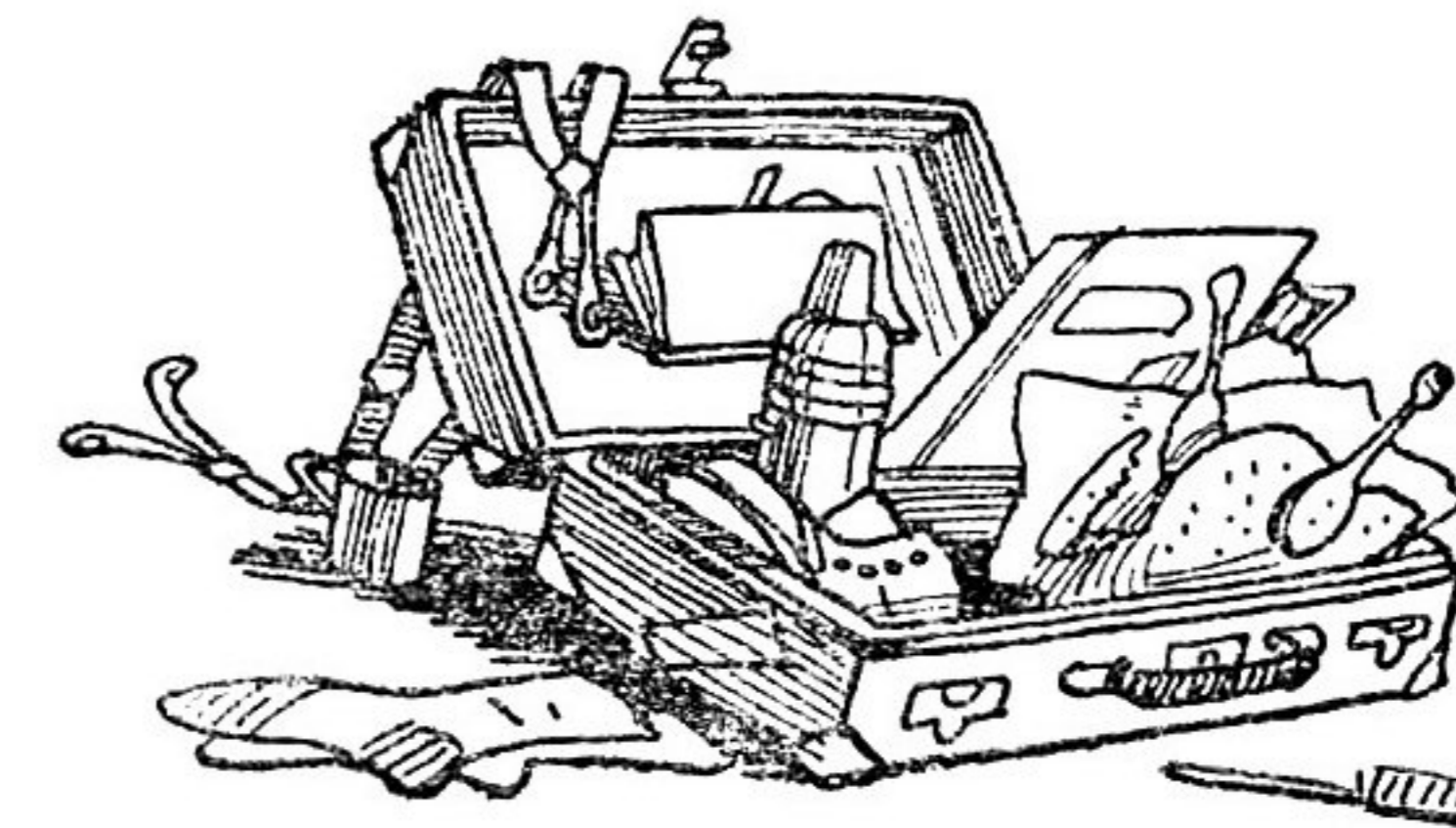
— Потім тут зазначено, що замість ребер у вас платинові дротики! Громадянине! Ви перевозите контрабандою у Австрію платину?! Ви знаєте, що вас за це чекає? Триста кратний штраф! Якщо в цих трьох дротинках ваги 20 грамів, то це значить — 1605 корон штрафу. Яка з вашого боку достойна покарання легковажність!

— А це ще що? Тут зазначено, що частину вашої печінки, а саме ліву печінку замінено свинячою печінкою?!

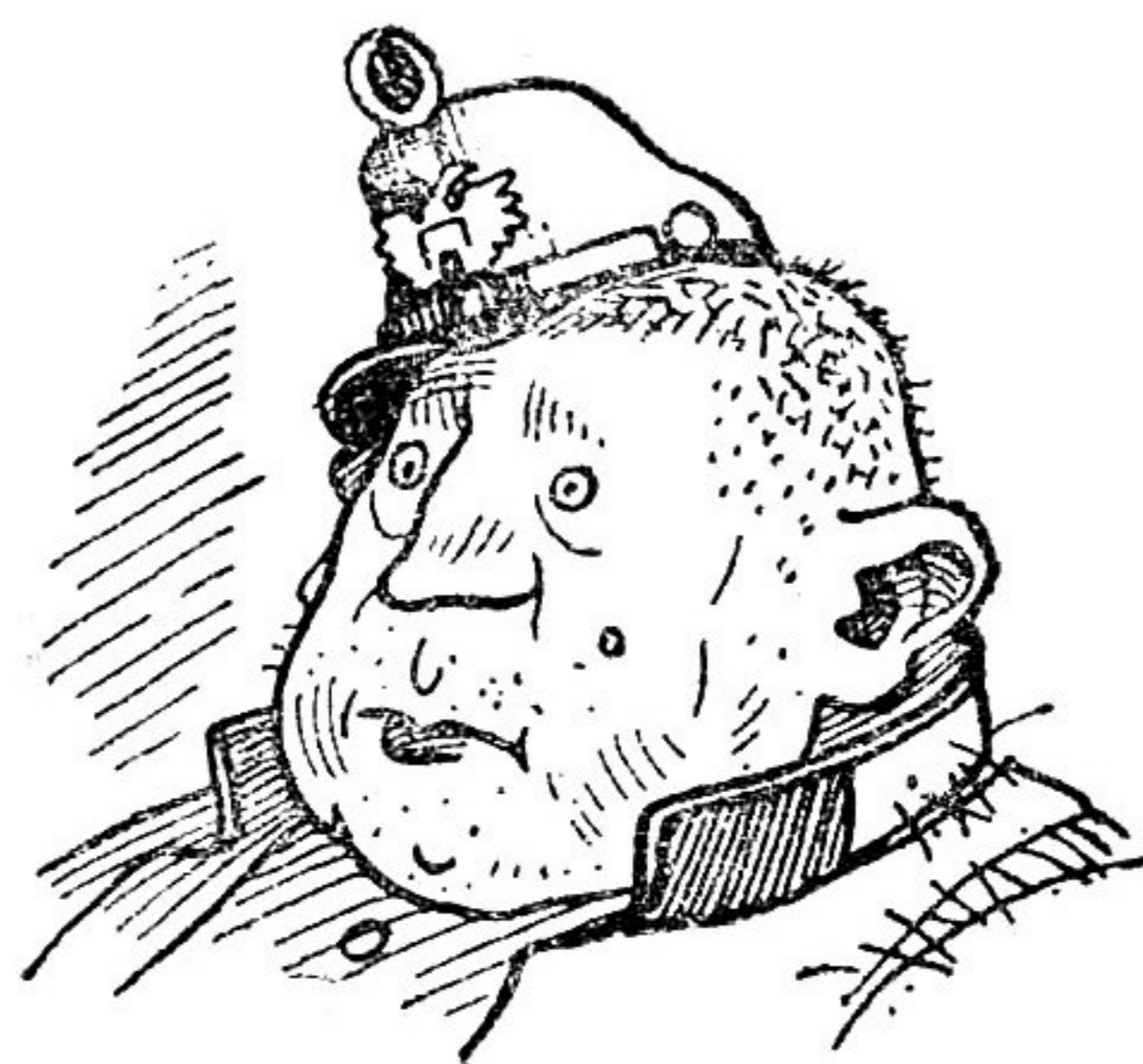
— Дорогий пане! Перевозити свинину з-за кордону до Австрії заборонено. Ця заборона поширюється і на кабанів, і через те, коли хочете поїхати до Чехії, печінку ви повинні залишити в Німеччині.

Я з цим не погодився, і вже біля десяти років живу в Саксонії, чекаю, коли хліборобська партія, — бо я член цієї партії, — дозволить перевозити кабани у Австрію.

Тоді я повернуся на батьківщину.

Ківер солдата Трунця

На початку жовтня рекрута Трунця призвано до війська, на три роки, в піхоту. Паруб'яга Трунець був — як та гора, — на його отакених плечах гойдалася ще отакенніша голова... Шия в Трунця була — як у бугая, а голова — як у велетня.

У перший день прибуття Трунця до казарми його з усіма новобранцями направили на огляд до санчастини, а потім до підфіцера, який розпитував новобранців про домашні справи, щоб таким чином викликати симпатію новеньких до начальства й до військової служби. Коли симпатію було викликано, їх повели до складу підібрати їм уніформу.

Каптенармус одного за одним їх оглядав і гукав: «Черевики № 3!» — «Штани № 6!» — «Мундир № 2!». Чотири каптали зразу несли кожний своє, — черевики, штани, мундир, — кожному новобранцеві, як указував каптенармус, зовсім не цікавлячись, чи годяться вони на нього розміром, а каптенармус угадував розмір на око. І виходило так, що в одного були черевики, у які влізли б іще такі його дві ноги, а інший нізащо б у світі не вліз би в свої черевики навіть тоді, коли б він рубанком пообстругував собі

ноги наполовину. В одного штани були такі, що в них би вмістився ще й старший його брат, а сусідові дали такий мундир, що він би всунув у нього ще дві такі фігури, як сам. Але це була військова служба, і суперечити було годі: наказ начальства — в даному разі каптенармуса — закон, отже, номери одежі, що їх назвав каптенармус, не могли бути іншими номерами. Потім їм видали ківери і шапки. Ківер і шапка мали шість номерів — од найбільшої і до найменшої голови. І в цьому разі було все переплутано, але що поробиш.

Повернулися новобранці в казарму й поодягались. Вигляд вони мали печальний. Один одного не впізнавали. В казармі клекотіло дивовижними людьми... В одних із них руки були десь далеко в рукавах, штани тяглися по землі і голови поринали в шапках. В інших штани були по коліна, білили підштаники, руки стирчали з рукавів по лікті і в багатьох на головах бовваніло щось на манір очіпка. Чого було надміру в одній частини команди, того неvistачало в другій частини.

Коли каптенармус побачив таке цікаве видовисько, він прихильно махнув рукою: «Бачите, хлопці, які неоднакові розміри людського тіла! Той має руки довші, ніж мусив би мати, а той коротші! Так само й з ногами! Про товщину вже й не кажу! Один не може застебнутись, а на іншому мундир висить, як на святому мученику. Але це не біда! Пообміняйтеся один з одним і вже! Попереджую, що солдат мусить бути «як штик» і ходити як кукла. Хто матиме неоковирний вигляд, буде покараний!»

Новобранці помінялися один з одним черевиками, штаньми, мундирами, шапками, ківерами... Зали-

шився тільки один велетень-новобранець Трунець,— ніби створіння з чужої планети: штани для нього були короткі, мундир не застібався, а на його величезній голові стирчала манюсінька шапка. Хоча й інші мали вигляд якихось авантюристів, але це створіння — Трунець — схожий був на щось таке з інших світів.

Трунець христом-богом благав, щоб не лишали його в такому вигляді, але на війні, як на війні: «Кроком руш!»

Тоді Трунець звернувся до капрала. Капрал, видимо, був м'яка людина, повів його знову до складу, де після довгих розшуків, кінець кінцем, знайшли частини уніформи, що зробили з Трунця видимість солдата.

Але, на жаль, найбільшого розміру ківер губився на його колосальній голові, як піщинка серед пустелі.

І якось трапилось, що випадок із ківером та Трунцем дійшов аж до верховного інтендантства у Відень.

Сталось це так. Перший обов'язок солдата—«козирять», віддавати начальству честь. Рекрут Трунець у ківері, що підскакував у нього на голові, як м'яч на підлозі, ніяк не міг торкнутися козирка ківера, вітаючи начальство. А торкнутися мусив був обов'язково.

Такі одчайдушні спроби торкнутися козирка при навчанні були, але ківер летів на потилицю.

Підфіцер був у розпачі. Офіцер лаявся і синів од злості, коли при таких жахливих спробах ківер летів на землю.

Новобранець Трунець, червоний, як варений рак,

натяг ківера собі на вухо. Це викликало стриманий сміх у строю солдатів і новий вибух гніву в офіцера й підофіцера...

Кінець кінцем, офіцер наказав одвести Трунця до ротної канцелярії. Трунець із своїм на вусі ківером мав вигляд п'яниці і, не знаючи, що з ним буде далі, плентався за солдатом.

З ротної канцелярії підофіцер-писар наказав одвести Трунця до командира полку. Командир полку прийняв рапорт серйозно. Спочатку він розпитував Трунця, чи нема у нього в голові води. І коли той, виструнчившись, одповів, що води в його голові ніякої ніколи не було й нема, командир полку наказав, щоб ківер намочили у воді й натягли Трунцеві на голову... Ківер, мовляв, розтягнеться, і хай Трунець цілу добу не скидає його з голови. Для цього Трунця замкнули на 24 години, щоб він нікому не заважав і щоб йому ніхто не заважав. Розуміється, це була не кара. Трунець старанно тримав ківер на голові, сидячи на нарах, доки від утоми не заснув.

Вранці, коли він прокинувся, ківер лежав поруч ще менший, ніж був, бо від води збігся. А це ж був найбільший ківер у полку!

Трунець знову натяг його на голову, жонглював ним, але нічого з того не вийшло: ківер підскакував ще вище, як раніше, і Трунцеві довелося ні з чим повертатися до канцелярії.

На цей раз командир полку був ще серйозніший. Він наказав підофіцерові-писарю зміряти Трунцеві голову. Зміряли. Виявилось, що голова його має в обсязі — 62 сантиметри. Після цього пан командир оголосив Трунцеві сувору догану, за те, що він без

всякого на те права з'явився на світ з такою головою і що тепер вся ця справа має піти на вирішення до верховного інтендантства у Відні.

***

Коли Трунця вивели, пан командир полку диктував писареві: «Славному Верховному інтендантству у Відні! Командир просить Верховне інтендантство, в зв'язку з тим, що солдат Трунець, родом із Пелгрімова, має ненормально велику голову, — вислати ківер, який би відповідав обсягові голови вищезазначеного солдата».

Листа командир підписав, приклали відповідний акт, копію поклали до справи, і на другий день лист був у Верховному інтендантстві.

Через чотирнадцять днів новобранця Трунця знову було викликано до канцелярії, де йому знову зміряли голову, бо того дня з Верховного інтендантства надійшов лист: «До акта № 6728/891—II-аб 672/375 Г-ША 8/IV. Верховне інтендантство сповіщає, що в акті № 6728/891—II-аб 672/375 Г-ША 8/IV, де просять Верховне інтендантство прислати ківер солдатіві Янові Трунцю, родом із Пелгрімова, бо вищезазначений солдат має ненормально велику голову, немає даних про обсяг голови вищезазначеного солдата. Потрібно негайно сповістити про дані обсягу ненормальної голови вищезазначеного солдата. Управління Верховного інтендантства у Відні».

— Чоловіче! — сказав писар, — завдали ж ви нам роботи! — Потім написав, що обсяг голови 62 сантиметри, і послав до Відня. Через чотирнадцять днів надійшов до полку новий лист з Відня. «У зв'язку

з актом, надісланим вами за № 6829/351 П г Шд 3321, проситься повідомити, якого року вищезазначений солдат з ненормальною головою народився і який рік служить, бо не виключена можливість, що голова вищезазначеному солдатові буде рости далі».

Писар повідомив рік народження і рік служби. Через два місяці надійшла з Відня така вимога: «Цим листом вимагаємо надіслати старий ківер солдата Трунця, щоб не було непорозумінь при розрахунках і щоб ми могли вислати ківер на обмін».

Через чверть року надійшов новий лист: «Верховне інтендантство цим стверджує, що старий ківер солдата Трунця надійшов зіпсованим. Наказується розслідувати, яким чином його зіпсовано. По розслідуванні Верховне інтендантство, відповідно до §16 військового статуту, оголосило інтендантський конкурс на виробку нового ківера обсягом 62 см. для ненормальної голови солдата Яна Трунця».

***

Лист командира полку до Верховного інтендантства у Відні:

«Переведеним розслідуванням було з'ясовано, що солдат Ян Трунець одержав ківер, надісланий у Відень на обмін, в хорошому стані. Але, в зв'язку з тим, що Трунець, як доведено свідками, не дуже ввічливо його доглядав, як належить доглядати військового майно, він його попсував. Але вищезазначений солдат тимчасом помер, тому просимо повернути нам вищезазначений попсований ківер солдата Яна Трунця з ненормальною головою».

I

Біля тірольського села Обервашберенталя є перехрестя. Сам по собі цей факт не такий уже й видатний. Але на тому перехресті стоїть стовп, а на стовпі висить образ, на якому намальовано чоловіка з батою у руці, а під образом підпис: «Гейлігер Гільдульф, ора про нобіс!» («Святий Гільдульфе, молися за нас!»).

Образ цей теж не дуже цікавий — святий Гільдульф погрожує батою Уntenвашберенталю. А цікаве тут те, що цей образ намалював п'яничка — помічник маляра, який заліз по самі вуха в борги в шинку старости Обервашберенталя. Не маючи чим сплатити борги, він опинився на роздоріжжі: або виконати вимогу старости й намалювати якого-небудь святого, що погрожував би батою Уntenвашберенталю, де живуть самі шахраї та вороги жителів Обервашберенталя, або сісти в тюрму.

Помічник маляра погодився на першу вимогу. Перебиваючись з хліба на воду, він малював святого. Коли образ був закінчений, художника спитали, як зветь святого. Помічник маляра спочатку був розгубився, але за хвилину пригадав, що в нього у Лінці є дядько на ім'я Франц Гільдульф. Непевною рукою художник вивів під образом: «Гейлігер Гільдульф» («Святий Гільдульф»), а обервашберентальський псаломщик дописав оте зворушливе: «Ора про нобіс!» («Молися за нас!»).

Цей образ знаменитий іще й тим, що дядько п'янички — помічника маляра раптом став святим і що лави святих збільшилися ще на одну типову для них фігуру, а жителів Обервашберенталя було введено в оману: вони молилися святому Гільдульфу з цілковитою певністю, що такий святий і справді існує.

Та піп з ворожого Унтенвашберенталя, переглянувши святці, заявив, що ніякого Гільдульфа серед святих немає. Обервашберентальці були вкрай обурені цією заявою. По-перше, піп з Обервашберенталя був особистим ворогом того попа, бо завжди програвав йому в карти, а, по-друге, обервашберентальський піп назвав твердження сусіда брехливим. Святому Гільдульфу, мовляв, не обов'язково бути у святцях. Досить того, що він разом з вишуканим товариством засідає з богом на небі, а на перехресті свариться батогом на Унтенвашберенталь. І, нарешті, хай у тому бусурманському кублі разом з їхнім духовним пастирем, який махлює в карти, базікають, що хочуть, а святий Гільдульф і далі молитиме бога за тих, хто щиро схилиться перед його образом й офірує якусь дешицю в карнавочку, що висить на його стовпі.

Кожної суботи обервашберентальський псаломщик ходив вибирати гроші з карнавки. З цього приводу шахраї в Унтенвашберенталі подекували, що ті гроші потрібні сусідньому попові для гри в карти. Правду кажучи, вся ця історія була їм дуже неприємна. Святий Гільдульф конкурував з їхнім, що стояв у них на перехресті, святим Вольмаром, якого обервашберентальці перестали шанувати, відколи в них появився свій святий.

Вони просто зневажали святого Вольмара й, проходячи мимо, і в думці не зверталися до нього навіть з короткою молитвою, щоб той боронив їхню худобу від несподіваного мору, загибелі та іншої напасті.

Зате вечорами, коли сонце кидало останнє проміння на сніги в Альпах, коли, дзеленькаючи дзвіночками, худоба поверталася до своїх загонів, обервашберентальці зупинялися перед святим Гільдульфом й палко молили його, щоб він допоміг їм швидко прожити на грішній землі й довів їх до вічного блаженства на небі, щоб вони й після смерті могли веселитися і їсти топлене масло, цей вишуканий харч усіх католицьких депутатів Тіролю й Воральберга.

— Захисти, святий Гільдульфе, — молилися вони, — нас і нашу худобу від загибелі та іншої напасті. Ора про нобіс! («Молися за нас!»). Алілуя, алілуя, алілуя, алілуя! — І на зло унтенвашберентальцям веселилися, аж поки лягали спати.

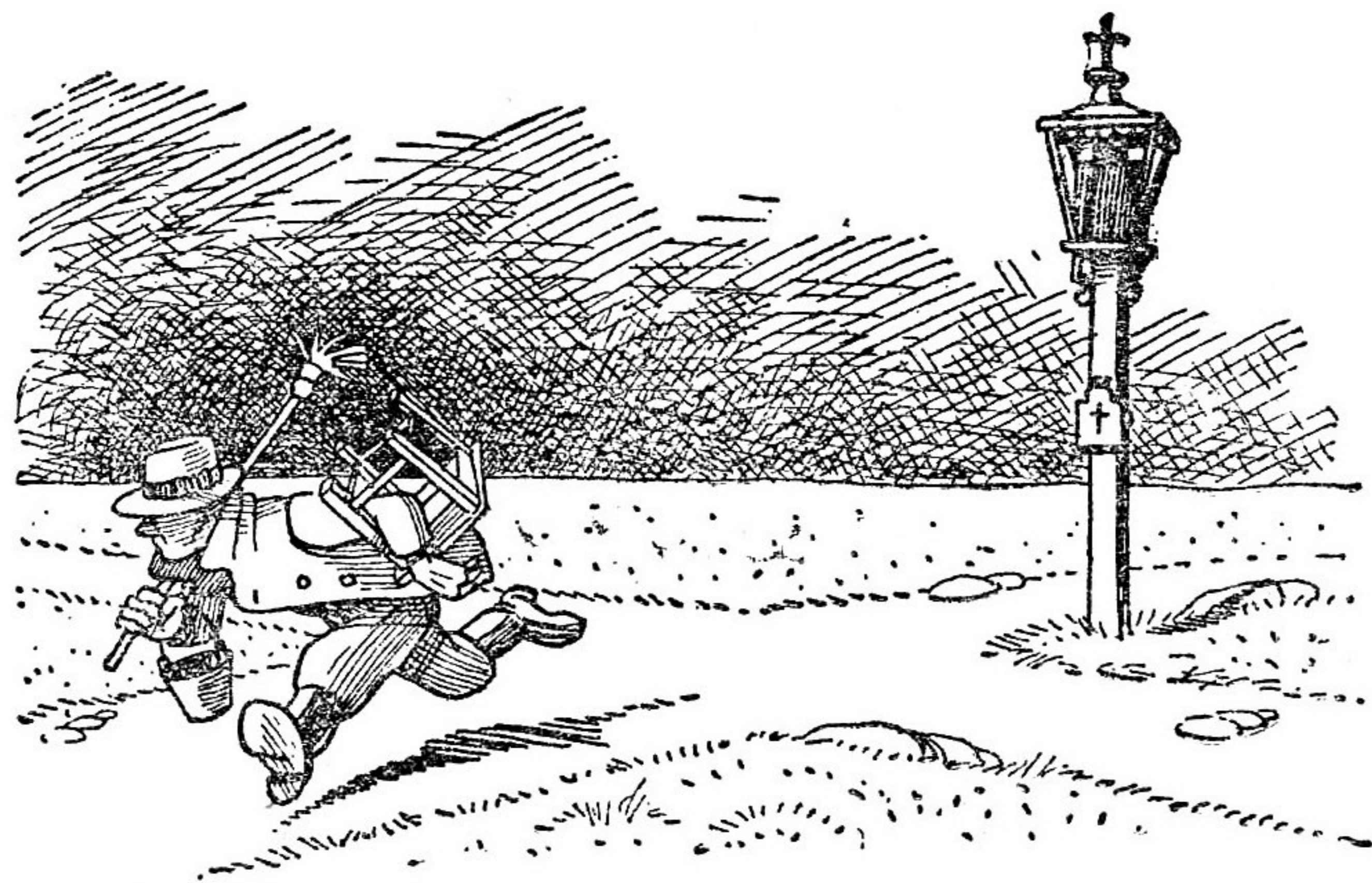
Що ж лишилося робити останнім? На зло сусідам пити по своїх корчмах горілку й проклинати святого Гільдульфа. Та далі цього терпіти вже не можна було. Треба зганьбити святого Гільдульфа й

квит. Але декого лякало це. Навіщо так одверто? Не завадить і перестрахуватись — а що як, не доведи господи, святий Гільдульф і справді існує?

Ясно, що цим нерішучим ворогам святого просто попровалювали голови. Після битви унтенвашберентальський коваль Антон Кюммель заявив:

— Я зганьблю святого Гільдульфа.

Так воно й сталося. На ранок обервашберентальці побачили свого святого спотвореним.

Руку, яка погрожувала батогом Унтенвашберенталю, було замазано чорним терпентиновим лаком.

Святий Гільдульф зробився одноруким. Обервашберентальці плакали. Баби, псаломщики, діди, селяни, діти, піп — усе село.

Через півгодини по тому унтенвашберентальський коваль Антон Кюммель, ріжучи січку, всунув у соломорізку руку, й машина геть чисто відтяла її.

І раптом усі прозріли. Сталося чудо. В Унтенвашберенталі почалася паніка. Піп подався до старости. Знесилено опустившись на лаву, він сказав тільки три слова: «Святий Гільдульф заговорив...» Усім стало страшно. Не допомогло й те, що коваль, який необережно всунув руку в соломорізку, був п'яний. Прийшовши до пам'яті, він запевняв усіх:

— Присягаюсь, що це не я... я ту руку не замазував. Щоб я провалився! Щоб мене грець побив — це не я! Ради Христа на небі, це не я!

Але ковалеві ніхто не вірив.

II

Коли коваль одужав, його було засуджено за святотатство. Всі католицькі газети Тіролю називали коваля недолюдком. Даремно він доводив, що тої ночі ночував дома і що в нього не було ані крапельки чорного лаку. Справа була настільки ясна, що не потребувала навіть доказів.

Італійська попівська газета вмістила статтю про святого Гільдульфа, навівши навіть дату його смерті. Добре ще, що газета не проголосила святого великомучеником!

В Інсбруку, в зв'язку з цим, вихрестилися два гульвіси-євреї.

Іноземні журнали вмістили фотографію образу святого Гільдульфа та фотографію однорукого недолюдка-коваля.

Вихрести осіли в Обервашберенталі, відкрили там крамнички й пустили в продаж листівки з місцевими краєвидами. Тепер треба було тільки знайти поблизу стовпа джерело цілющої води. Піп наказав перекопати для цього всю місцевість навколо стовпа, але, на жаль, води так і не знайшли.

Тоді піп наказав перенести стовп з образом святого у свій садок до колодязя, мовляв, святому там буде безпечніше. Водночас псаломщик повісив біля входу в садок п'ять карнавок, дві карнавки на окремому стовпі біля колодязя і ще дві додав до тієї карнавки, що висіла на стовпі раніш. За перший тиждень він вибрав з карнавок триста золотих. За ці гроші вичистили й поштукатурили колодязь. Все свідчило про те, що Обервашберенталь стане прибутковим прочанським місцем.

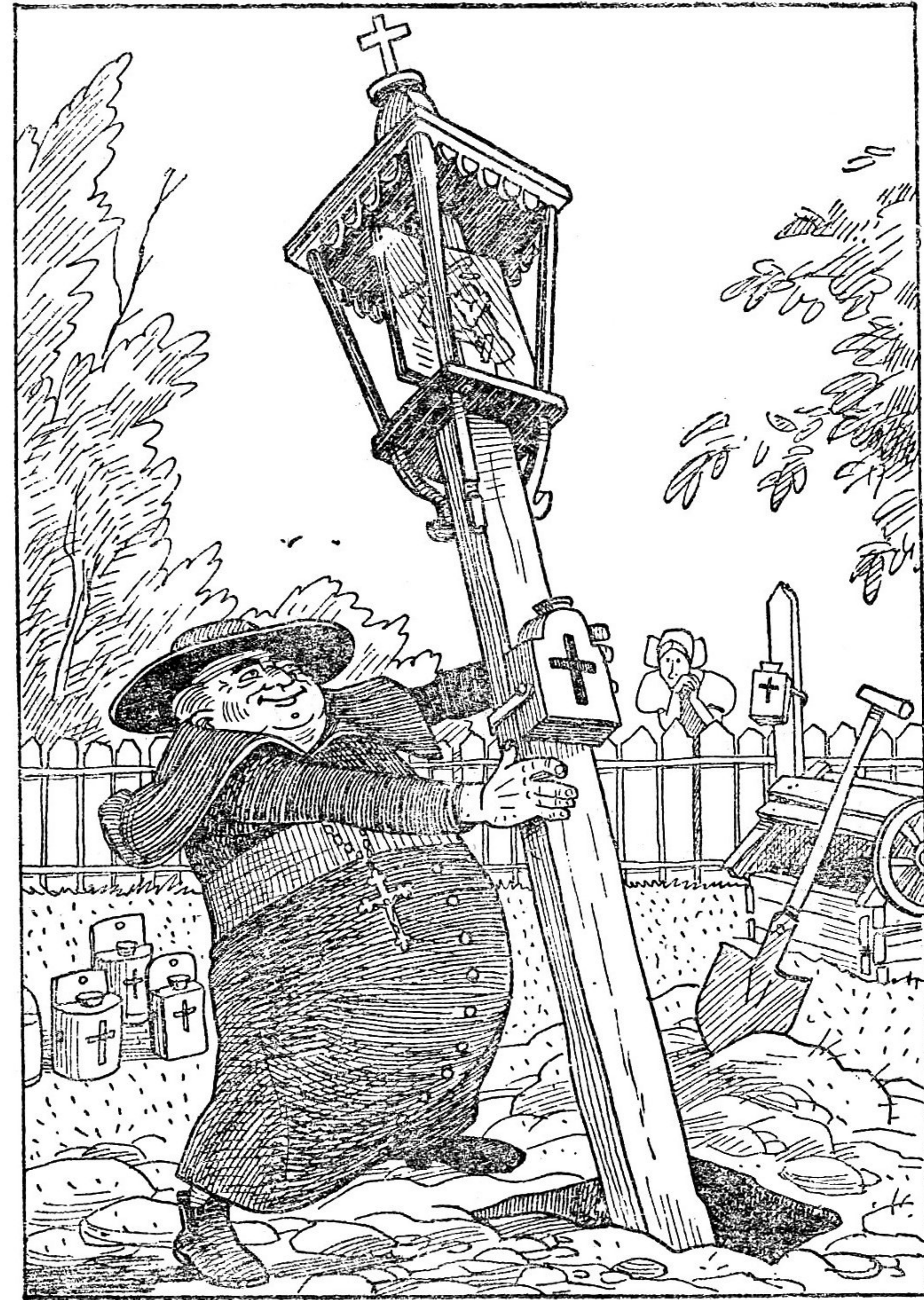
Та й унтенвашберентальці теж уже перестали молитися своєму святому Вольмару.

III

Тим часом засуджений коваль продовжував доводити, що він не винен. Він — яке нахабство! — подав навіть касацію. Звістка про це викликала обурення в обох селах.

Та от одного дня сталося нове чудо. Вранці всі побачили, що святий Гільдольф дивиться на світ не чорними, а синіми очима. А через три дні в обервашберентальського старости народився син, у якого були чудові сині очі, як у батька й матері. Того ж дня щасливий батько прибіг до попа й, цілуючи йому руку, сказав:

— Сталося нове чудо. Я думав про того ковалья. Коли він замазав одну руку святому Гільдольфу, то

втратив і свою. І я згадав, що в мене скоро повинна народитися дитина. А які будуть у неї очі? Мені хотілося, щоб були сині, бо в мене теж сині. І тоді мені спало на думку, що коли святому Гільдульфу зафарбувати очі синім кольором, то й моя дитина теж повинна народитися з синіми очима, так само, як коваль зостався без руки по тому, як зафарбував руку святому. І от святий Гільдульф задовольнив моє бажання...

Це нове чудо схвилювало все село. Ранком образ святого Гільдульфа було густо заляпано вапном і коричневою фарбою.

Це псаломщик хотів, щоб його корова привела рябе теля.

Чи задовольнив святий його бажання — не знаю. Не знаю також, чим закінчилася судова справа коваля, бо касаційний суд зажадав недавно від церковного історика довідки про те, чи й справді існував святий Гільдульф. Знаю тільки, що у Франца Гільдульфа в Лінці проти вокзалу є шинок і що хазяїн дуже дивується з того, що йому на хрестинах дали два імені, тоді як у святого тільки одне.

— Гейлігер Гільдульф, ора про nobis! (Святий Гільдульфе, молися за нас!). Алілуя, алілуя, алілуя, алілуя, алілуя...

Попає один австрійський міністр юстиції в рай, де його призначили помічником св. Петра біля входних воріт.

Покурював він люлечку, попльовував униз, прямо в пекло, і стежив за душами, яким хотілося попасти в рай.

Одні душі поводитися дуже самовпевнено, а деякі — принижено, і боязко просили впустити їх.

Деякі стукали скільки сили у ворота і нахабно кричали, що вони безневинні, як лілії.

Колишній міністр кожну душу обшукав, допитав, що та як, а потім допоміг св. Петрові відчинити ворота, бо за багато століть, що св. Петро просидів біля них, замок зовсім заіржавів і туго відмикався.

Якось і каже міністр юстиції:

— Любий Петре, добре було б твої ворота вазеліном змастити. А то не годиться так. Надто вже скрипить твій замок, просто лихо.

— Та я вже років шістьсот сам про це думаю,— сказав Петро,— але ж ти знаєш, що я не міг звідси відійти, поки в мене помічника не було. Інколи мені й давали помічників, але деякі з них надто вже старанно обшукували святих мучениць, що сходили на небо, хе-хе!.. Поплескували і лоскотали їх, а тимчасом, розумієш, душі вони, то й не поодягані. А деякі душечки, молоденькі мучениці, бувають, ваше превосходительство, такі здобненькі, хе-хе! Тіло, ну прямо алебастр.

Інші голови свої руками тримають, ну просто подивитися приємно. Одна з них так сміхом зайшлася, коли мій помічник став залицятися до неї, що голова її впала і довелося її в рай без голови впустити. Це та сама безголова свята, що на дереві біля фонтана сидить і вечорами все собі ноги миє.

Викликало це велике обурення, і довелося вигнати мого помічника. Дали мені іншого. Служив він мені вірою і правдою двісті років, аж раптом одного чудового дня з'явилися два здоровенні ангели і викинули хлопця з раю прямо в чистилище. справа в тому, що жили на землі два однофамільці: один — ледащо, а другий — чесна людина. І отой ледащо пробрався в рай, а чесний запізнився і попав у пекло. Потім, після того, як його двісті років у кип'ячому гною купали, з'ясувалося, що він святий, і від цього вдень і вночі такі від нього пахощі йшли, що навіть кілька чортів розкаялися і в господа бога повірили. Самі бачите, ваше превосходительство, скільки мені з цим клопоту.

Кажу я вам, сам тільки бог знає, скільки століть я й кроку не міг ступити від райських воріт. З мене навіть і на землі вже сміються, що я, неначе папа римський,— нікуди не ходжу. А тепер, ви вже мені

вибачте, піду погуляти. До речі, і вазеліну розлобуду — ворота змастити. Знаю, ваше превосходительство, на вас можу спокійно покластися. На ніч звольте ворота завжди гарненько замикати, а то як би до нас чорти не позалазили. Адже раз знаєте, що трапалося: відмичкою одімкнули й прослизнули у відділ, де деякі душі перебувають під наглядом. І сиділа там одна вельми принадна молода дама,

яка від самого паризького архієпископа мала посвідчення про свою цілковиту невинність. А справа була досить-таки заплутана, і верховний небесний суд справу цю розслідував. І от один чорт, із тих, що в рай проскочили, переліз через огорожу прямо в цей відділ і... трапалося лихо! Рівно через дев'ять місяців народилося маленьке чортеня.

Дама була покарана і одержала 900 тисяч років пекельних мук, а чортеня урочисто і з молитвою я сам утопив. Тож дивіться, ваше превосходительство, не звертайте уваги на жалібне скигління. Хай краще праведник почекає кілька століть, ніж попаде у рай грішник.

— Розумію,—відповів колишній міністр юстиції.

— Ага, ще ось яка справа, ваше превосходительство. Коли будете когось в рай впускати, то звольте його гарненько обшукати, а то ще пронесуть до нас що-небудь проти церкви або проти законної влади. Ну, бувайте тим часом, я по вазелін піду.

Колишній міністр юстиції залишився біля райських воріт сам-самісінький і пильно став придивлятися до того, що було навколо. Глибоко під ним пропливали світи, а коли з'явилася земна куля, то виявилось, що Австрія обернулася до нього спиною. Міністр з досадою відвернувся й сам і став чекати прибуття душ.

Нарешті біля воріт пролунав сміливий стукіт.

— Хто там?

— Я, вождь соціал-демократів!

Увійшла душечка, уклонилося низенько. А як побачила заступника св. Петра, так зразу ж і пізнала його.

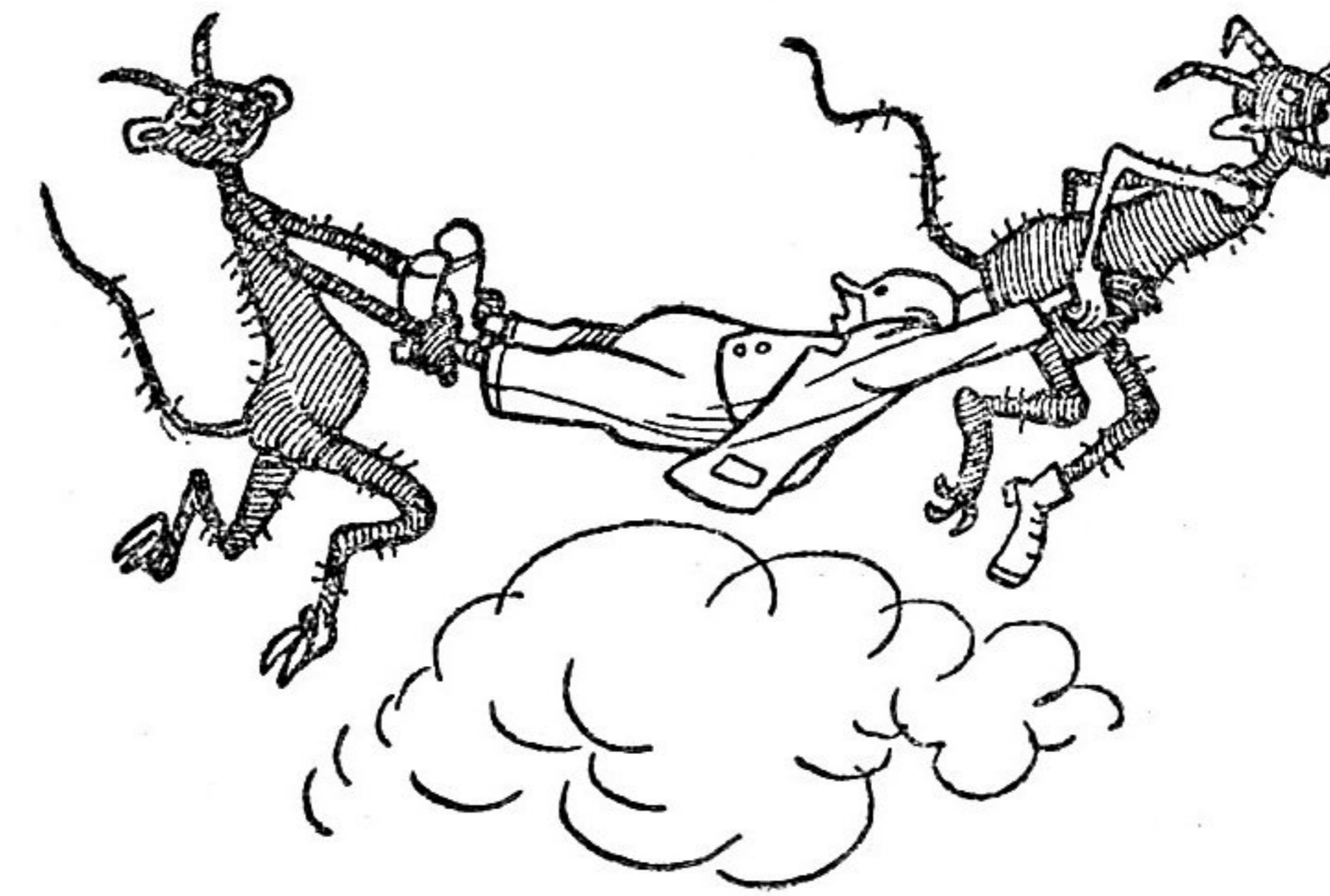
— Якщо вже ми з вами на землі в одну душу були, то будемо в одну душу й на небі, — сказав колишній міністр. — Чи не хочете тютюню або люлечку закурити?

Новий небожитель закурив і став стежити за тими, що до раю приходили. Прийшли ще дві душі. Міністр юстиції хотів уже був впустити їх в рай, але старий приятель схопив його за руку:

— Що ти, друже! Цих двох не можна: адже вони раз проти уряду голосували.

І тієї ж хвилини підхопили їх чорти під микитки і в пекло потягли, а там на віки-вічні посадили в киплячу смолу.

Отож і видно, що від вищої справедливості ніхто не може втекти. І хоч тут, на землі, з цими противниками законної влади нічого не грапилося, та завдяки мудрості небесній попадуть вони не в рай, а в киплячу смолу.

З веселих оповідань

Вранці я з Грнчиром пішов на поле. Буз такий жаркий день, що за цю коротку дорогу мені загрожувала небезпека зовсім висохнути.

На полі мене вже чекали. Я почув від жінок, що стояли з граблями: «А, це той, що бере п'ять снопів за один раз!» Приятель Грнчир вже люб'язно поінформував їх про мене. Передо мною лежали копи скошеного ячменю, і мені здавалось, що вони тільки й чекають на мене.

— Будемо перевертати,— сказав Грнчир.— Знову він мокрий, треба, щоб просихав.

— Це зрозуміло,— відповів я.

Я захопив у руку трішки ячменю і перевернув його. Потім узяв ще жменю...

— Друже, що ти робиш?— здивувався Грнчир.— Візьми граблі, підгортай ось так, з цього боку. Бачиш, мокро вже зверху. Ти ж так багато розповідав про польові роботи!..

— У мого діда ми інакше цього й не робили,— виправдувався я.— Ми, наприклад, жита навіть не косили, а виривали руками з корінням.. щоб не лишалось стерні.

Грнчир уже неслухав мене. Відходячи, він, мабуть, про щось мріяв. Піт з мене вже не капав, а лився, як водоспад, потрапляючи в очі. А комарі ніби знали, що живуть у період світової війни, кровожерно накидалися на мене. Під час цієї тризни я обережно перевернув копичку і крикнув:

— Грнчир! Я вже перевернув їх аж вісім!..

Після дев'ятої у мене почала боліти спина від того, що я без кінця нахилився; після одинадцятої я безсило звалився на ячмінь, відчуваючи себе так, ніби я вибіг без передишки на Монблан. Безнадійно блукав поглядом по копах. Їх ряди немовби насміхалися надо мною, а Грнчир кричав ззаду:

— Що з тобою?

— У покійного діда ми після кожної одинадцятої копи відпочивали,— відповів я слабеньким голосом,— це робилося для підрахунку. Якщо ми, наприклад, говорили, що відпочивали 40 разів, то це значило — 440 кіп.

Грнчир підвів мене на ноги.

— Давай далі,— сказав він різко,— це корисно для твого здоров'я. Це ж твій ряд. Поглянь, наскільки я тебе випередив!..

А я йому відповів:

— Взагалі я хочу практично організувати цю роботу. Складу стіжок, а потім зразу його.. переверну. А то що ці копи? У мого покійного діда я перевертав їх за 2 години — 2 тисячі. Якщо хочеш, то я знову піду їх розгрібати, але думаю, що це не практично.

— Ячмінь має перш за все висохнути! — намагався він пояснити мені.

— А ти ж казав, що ви маєте сушарню,— зауважив я.

— То для овочів, а не для хліба,— викрикнув Грнчир у відчаї.

— Але ж я нічого поганого не сказав,— заспокоював я його.— Я лише думаю про практичний бік.

Ми обидва повернулися до своєї роботи. Я розкидав стіжок, зібраний з таким грудом, і взявся за копи, що стояли ліворуч. Працював я з подвійною енергією. Я перевертав уже хвилин п'ятнадцять, коли раптом знову прибіг Грнчир.

— Ісус Христос!— кричав він здалеку,— ти ж перевертаєш те, що ми вже перевернули. Тепер знову мокрий ячмінь знизу, як і раніш, до початку роботи. Як ти це поясниш?

— Дуже просто,— відповів я.— У мого покійного діда завжди так робилося. І робилося для того, щоб при такому безперервному перевертанні хліба він швидше провітрювався і висихав. Ми іноді навіть підвішували хліб на віршовках і сушили його, як білизну.

Я побачив, як Грнчир зціпив зуби, але все ж поборов своє хвилювання і сказав:

— Я тебе дуже прошу — іди до тієї дівчини, що он доглядає дитину, і скажи їй, щоб вона йшла перевертати, а ти доглянеш малятко.

— У покійного діда...

— Ну, йди вже, йди!— махнув рукою Грнчир.

Я йшов з радістю, бо дивитися ж за дітьми — теж польові роботи.

Це був чудовий маленький хлопчик. Ми з ним

сіли над ручаем, та хлопчик ту ж мить вислизнув від мене і впав у воду.

— Грнчир!— кричав я.— Позич мені свої граблі. Це дитя впало у воду!

Витягнув я його все-таки швидко, без граблів, щоб не було пізно. Зібралось багато людей. Схвилювана мати з плачем, замість ячменю, сушила синопку, а Грнчир ехидно зауважив:

— Це ти в свого покійного діда кидав дітей у воду?

— По четверо і, навіть, по п'ятеро відразу,— пробурмотів я згарячу.

На мене від хвилювання напала гикавка. Навіть у цю трагічну хвилину я думав про снопи.

Жінка дивилася на мене з жахом.

— Знаєш що,— сказав приятель Грнчир,— краще йди випий пива, а я перед обідом зайду до тебе, а після обіду підемо до Самка на поле кидати снопи на гарбу. Ти, мабуть, більше здатний для важкої роботи.

— Слава богу!— подумав я.— Я здатний для важкої роботи! А те, що я пережив досі, — нічого не значило?

***

І в корчмі, і в Самків у господарстві вже знали про людину, яка не по одному, а відразу по чотири—п'ять снопів кидає на віз.

Звичайно, що такого завзятого робітника треба почастивати перед роботою. Після доброї закуски ми вийшли на поле. Мені дали щось дуже цікаве в руки. Це була тичка, на кінці якої не без натяку було прикріплено три гострих зубці.

— Де мені взяти вила?— спитав я у Самка.

— Ви тримаєте їх у руках,— відповів господар здивовано.

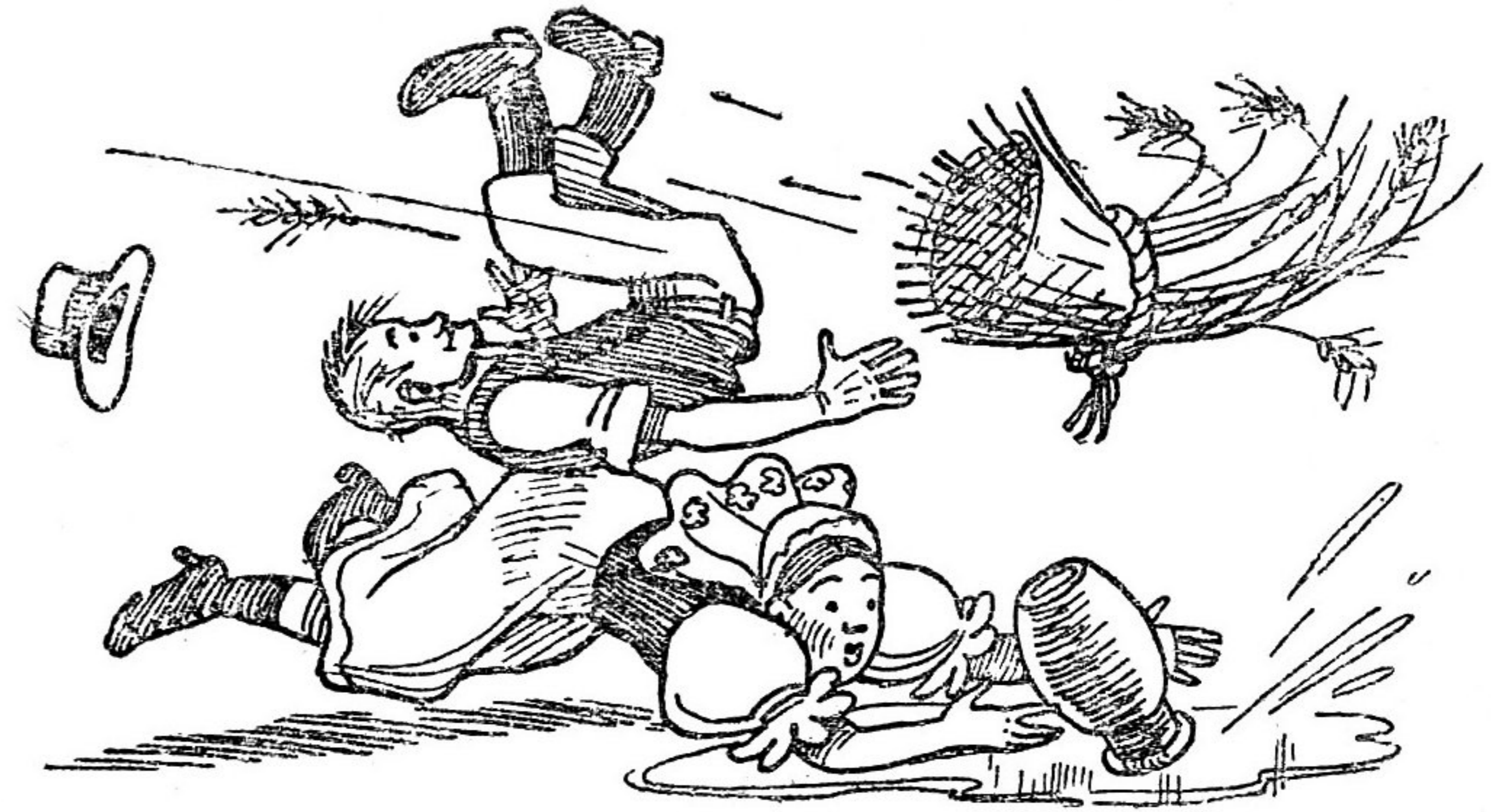
— Пробачте, я думав, що це граблі,— кинув я мимохідь і почав говорити про те, що скоро буде дощ, що дощ мусить бути, щоб не так парило. Цього в селі дуже не люблять слухати, особливо тоді, коли треба возити хліб. За кілька хвилин ми стояли між снопами пшениці. Снопи були чудові, важкі.

Ми почали їх укладати. В цю нестерпну спеку я взявся до роботи хитро: розв'язав сніп і потрошку носив вилами на підводу.

— Що ти робиш? — вигукнув приятель Грнчир.

— Полегшення,— відповів я,— це ж практичний спосіб...

Грнчир подав мені вила, які я застромив у землю, щоб пояснити йому своє поведження.

— Не ганьби мене,— просив він.— Наколюй сніп на вила і кидай на віз.

Уявіть собі, що ви на тичці, довжиною в півтора метра, піднімаєте п'ятнадцятикілограмову гирю і мусите відразу кинути її на висоту три метри. Але не один раз, а п'ятдесят, сто разів, безліч разів.

Взяв я вила з другого кінця, нашпилював на них сніп, підняв його і... хекнув. Потім наблизився із снопом до гарби і кинув його наверх.

Сили вже зовсім залишали мене, але після десятого снопа я ввійшов в азарт, розхвилювався і кинув його з усього маху на робітника Штефана, який стояв на возі і вкладав снопи. Це була остання найбільша напруга моїх сил. Штефана я збив з гарби, немов яблуко з дерева. Він упав на жінку, що несла у великому жбані пиво на полудень. Почувся пронизливий жалібний зойк, тому що пива вже — як не було. Коли всі заспокоїлись, мені запропонували покласти вила...

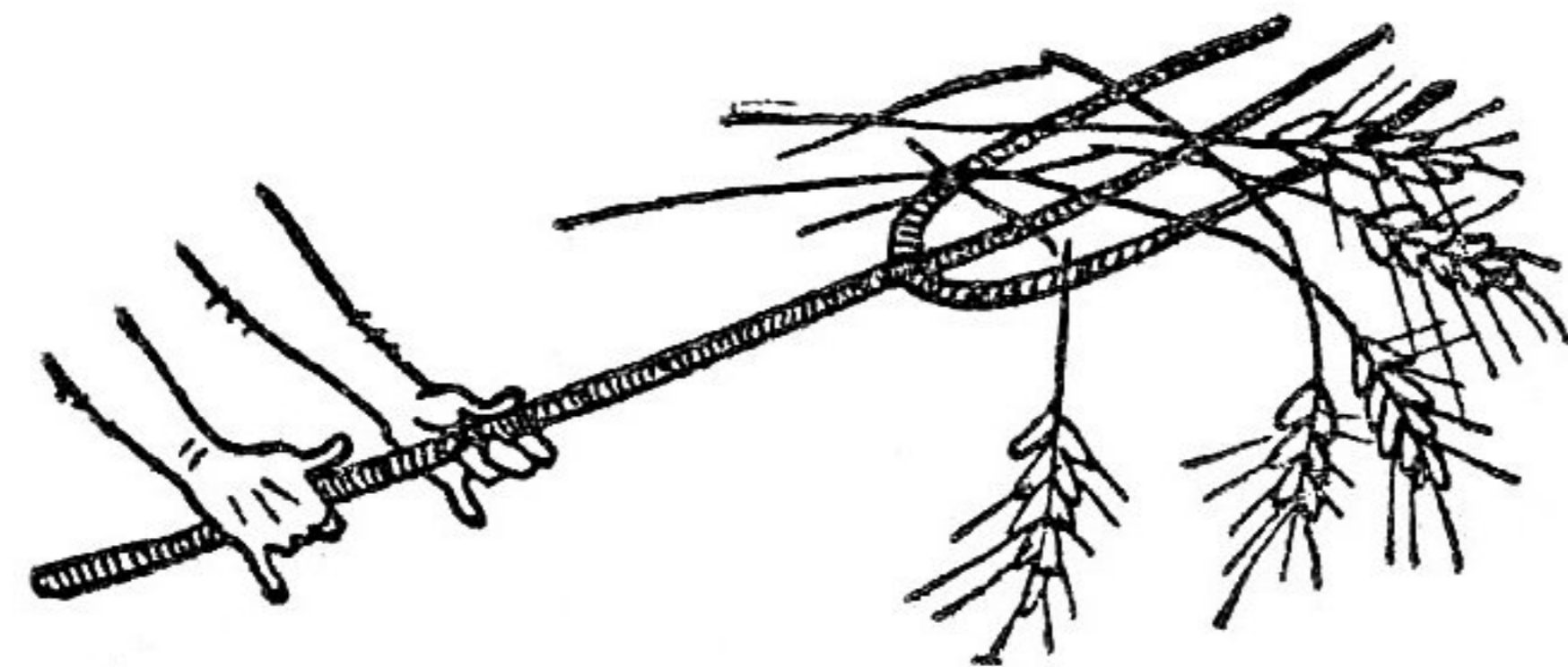

Я відповів, що в мене з'явився хороший настрій до праці, але мене приставили до коней і пояснили, що в цьому нема ніякого пониження, чому я, звичайно, не дуже вірив.

Не виправдав я довір'я їй біля коней. Я зовсім недоречно, якраз тоді, коли не треба, вигукнув «Гі-і!», коні рвонули, і бідний Штефан знову ляпнув з гарби.

Тоді мені сказали піти геть зовсім од коней і взагалі перестали звертати на мене увагу. Я ходив по полю, мов неприкаяний, і нарешті сів на межі. Я зробив ще одну спробу бути корисним і взяв знову вила.

Їх у мене вирвали з рук. Я знову сів на межу. Мухи й комарі безжалісно гризли мене, а один гедзь з усієї сили, мабуть, намагаючись покарати мене, так ужалив у руку, що вона вмить опухла. Проте ніхто мене навіть не пожалів.

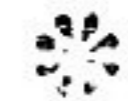

З М І С Т

Жертва лотереї	3
Марафонський біг	11
Добродій Рамзелик	21
Нещасний випадок з котом	26
Австрійські митниці	32
Ківер солдата Трунця	36
Про святого Гільдульфа	43
Про рай	51
З веселих оповідань	56

Редактор Ф. М а к і в ч у к.
Техредактор В. Д о в г а л е н к о.
Коректор И. Г а л е н к о

ЯРОСЛАВ ГАШЕК. ЖЕРТВА ЛОТЕРЕИ
(На українском языке)

БФ 04883. Зам. 2816. Підписано до друку 20.X.
1952 р. Тираж 100.000. Формат паперу
70×105. 2 друк. аркуші.
Ціна 1 крб.

Друкарня видавництва
«РАДЯНСЬКА УКРАЇНА»
Київ, Прозорівська, 59.